A photograph of a forest floor covered in brown leaves. Several young trees in the foreground have their trunks wrapped in silver reflective tape. The background shows a dense forest of taller trees with green foliage.

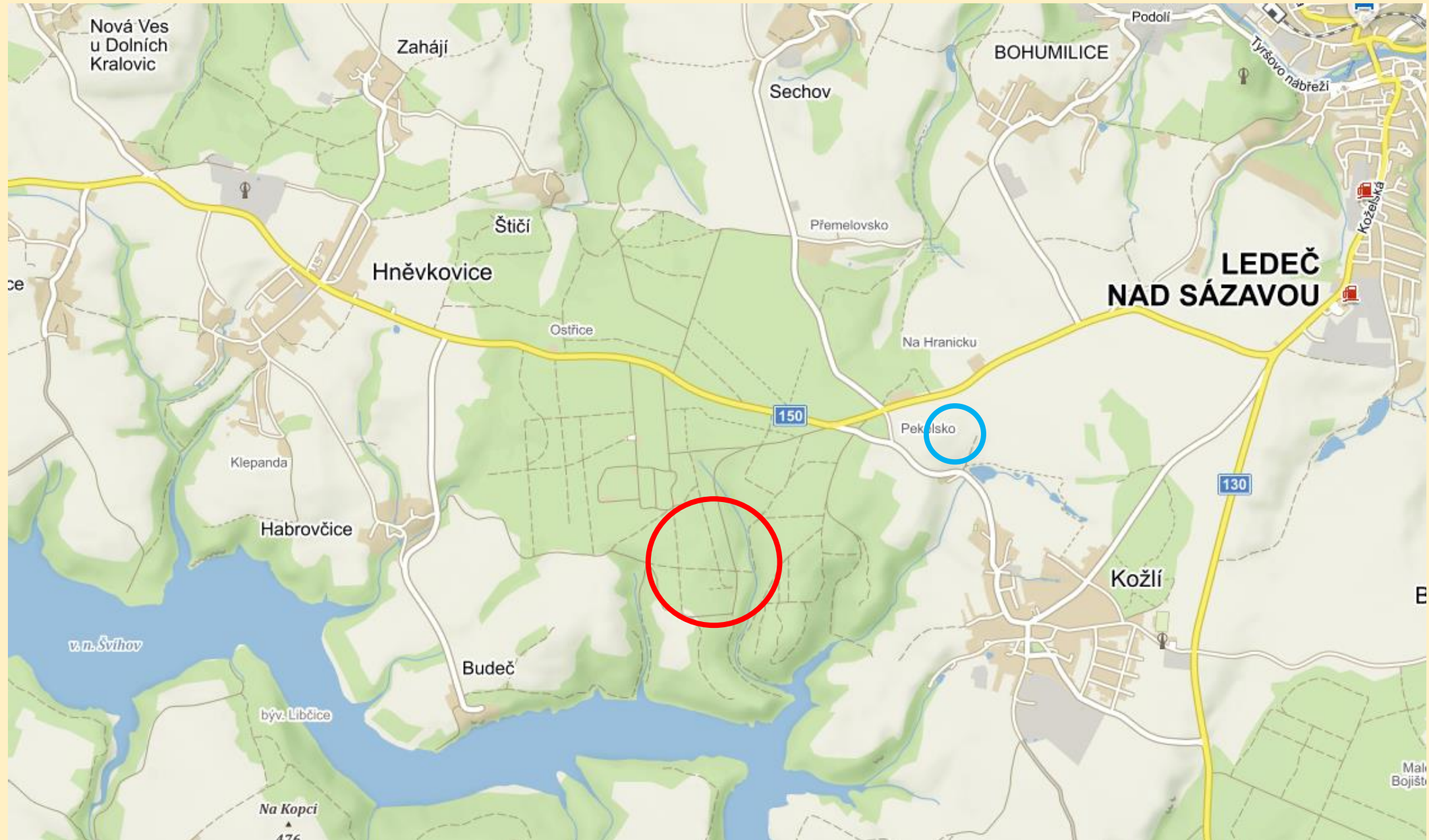
Srovnání transpirace smrkového a bukového porostu ve vlhkostně kontrastních letech 2021 a 2022

Jiří Kučera, EMS Brno

Vít Šrámek, VÚLHM

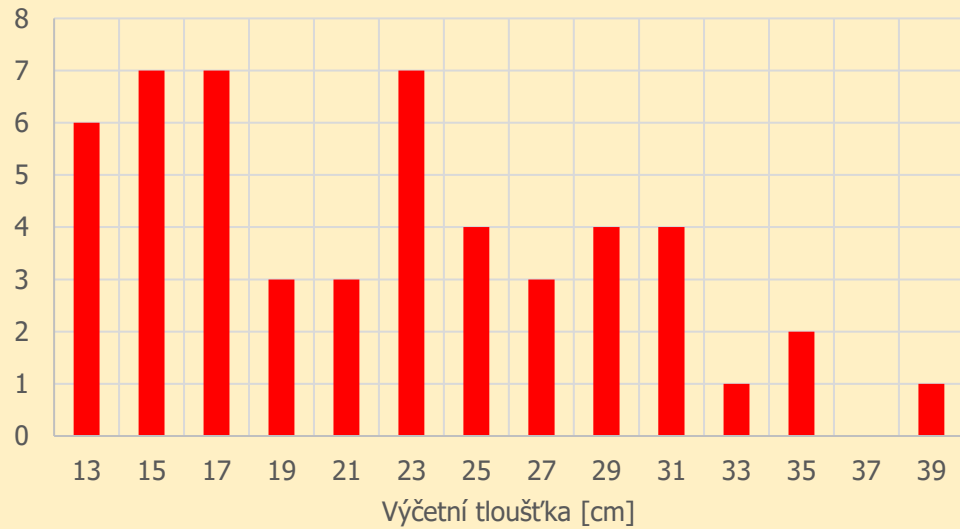

Situace – porosty - meteostanice

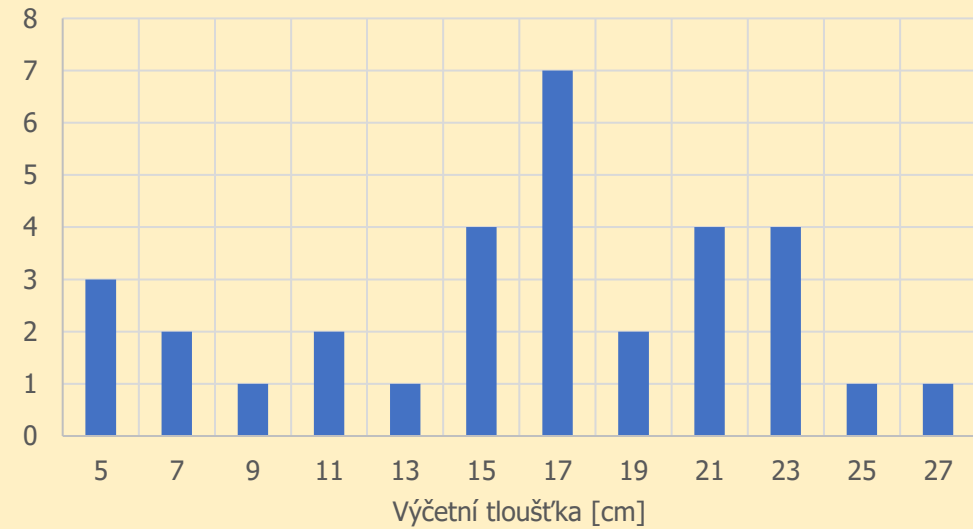

Charakteristika porostů

Buk - počet jedinců tloušťkové třídy na ploše

Smrk - počet jedinců tloušťkové třídy na ploše

	Buk	Smrk
velikost plochy [m2]	1 257	200
počet stromů na plochu	52	21
počet stromů na [ha]	414	1 050

Měřené veličiny:

Meteorologie

- globální sluneční záření v 10 m
- teplota a relativní vlhkost vzduchu ve 2 m
- srážky ve 2 m
- směr a rychlost větru v 10 m

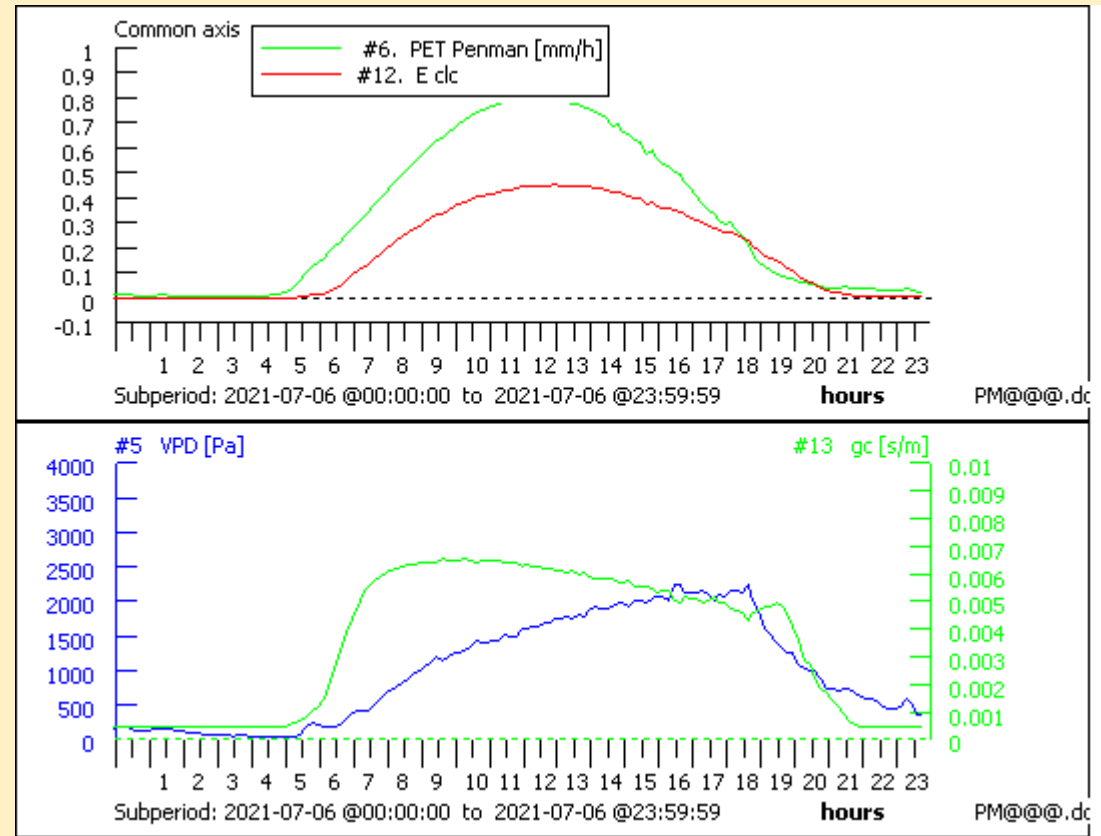
Porosty:

- průtok vody v kmenech stromů (sap flow)
po šesti vzornících v každém porostu
- přírůst na kmeni
- půdní objemová vlhkost v 10, 30, 50 a 80 cm
- půdní matriční sací potenciál v 10, 30, 50 a 80 cm
- půdní teplota v 10, 30, 50 a 80 cm

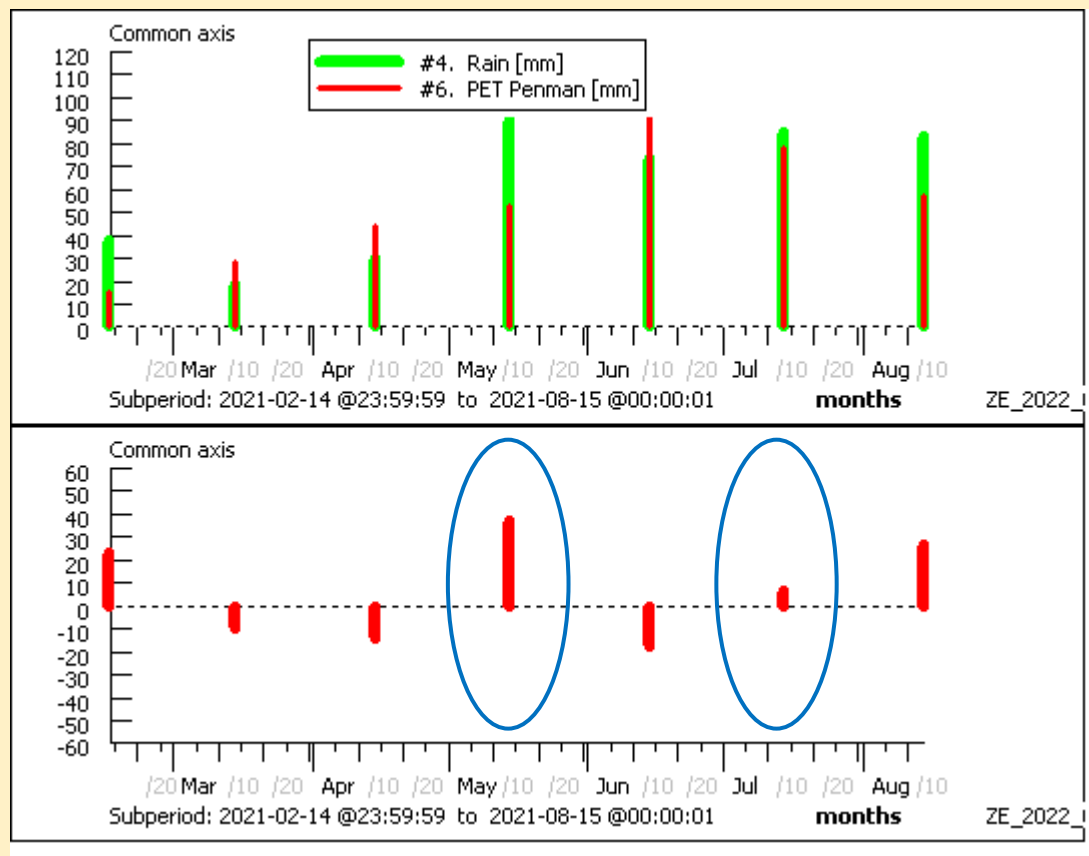
Odvozené veličiny:

- sytostní doplněk VPD [Pa]
- referenční transpirace PET [mm]
- transpirace porostu E [mm]
- průduchová vodivost g_c [s/m]

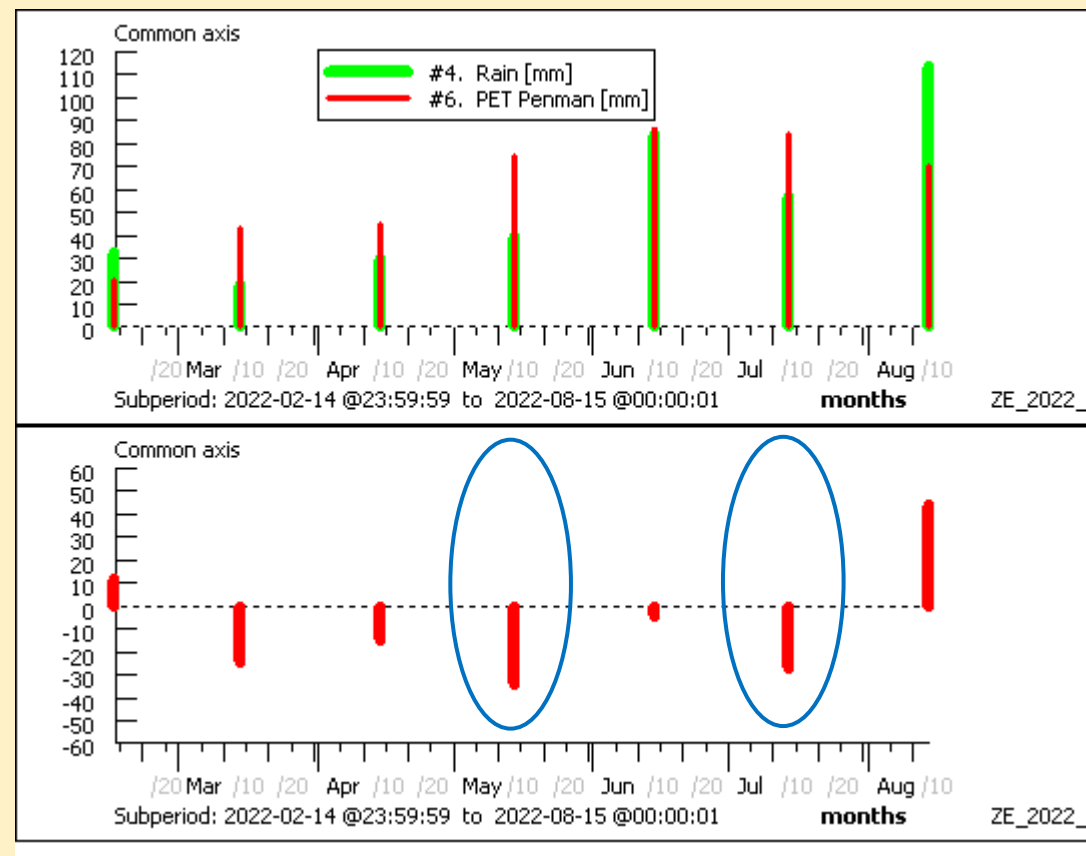
Vodní bilance v letech

2021

	[mm]
Rain [mm]	417
PET Penman [mm]	366
Vodni bilance [mm]	51

2022

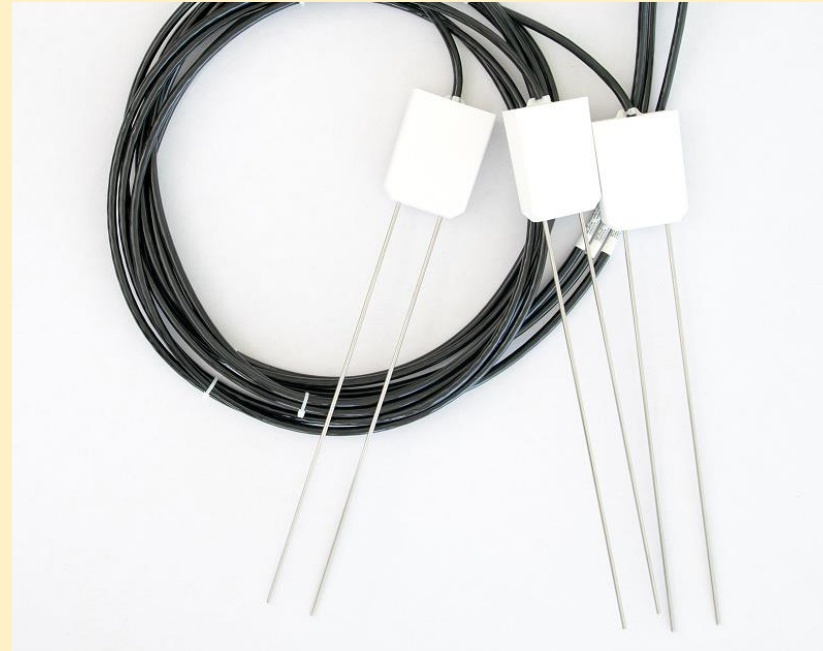
	[mm]
Rain [mm]	375
PET Penman [mm]	426
Vodni bilance [mm]	-51

Půdně – vlhkostní poměry

Použitá měřicí čidla:

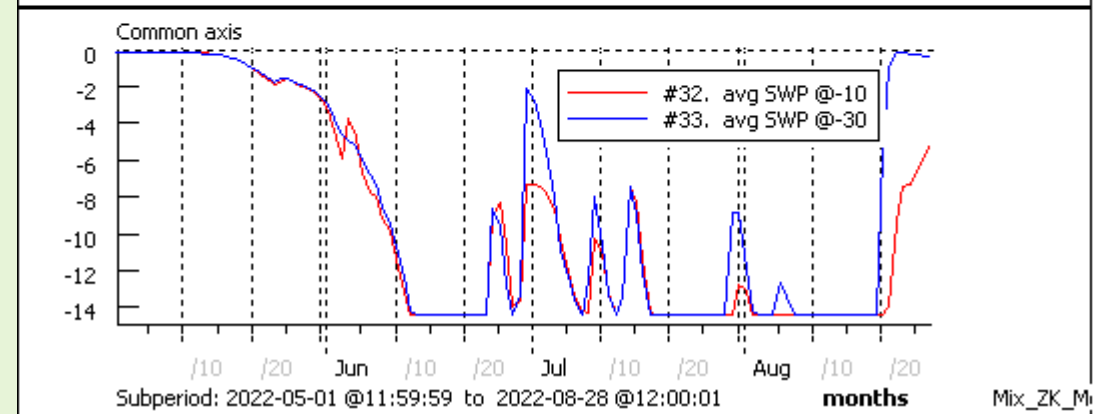
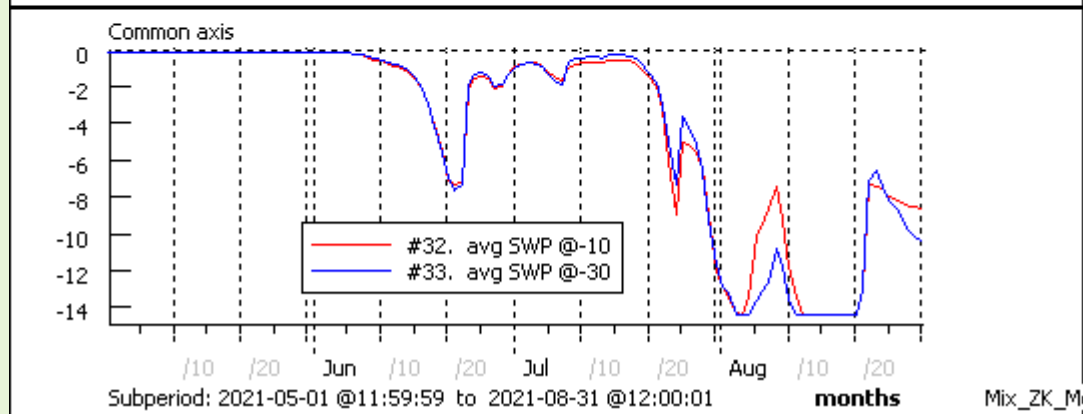
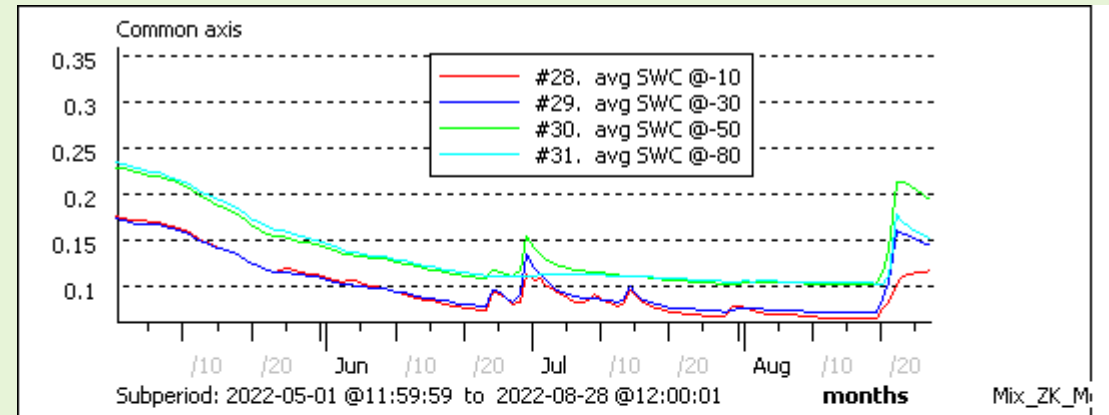
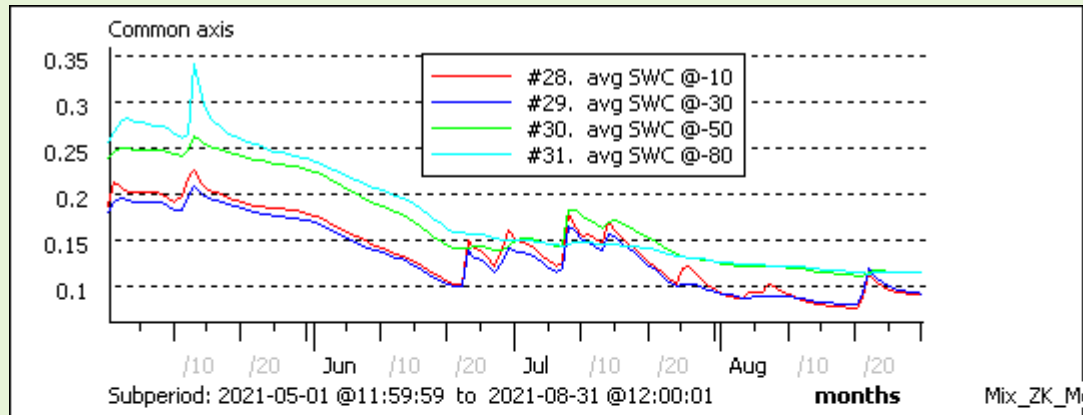
- Půdní objemová vlhkost (SWC) – CS 616
- Půdní matriční potenciál (SWP) – sádrové bločky Delmhorst

Bučina - půdně vlhkostní poměry v letech

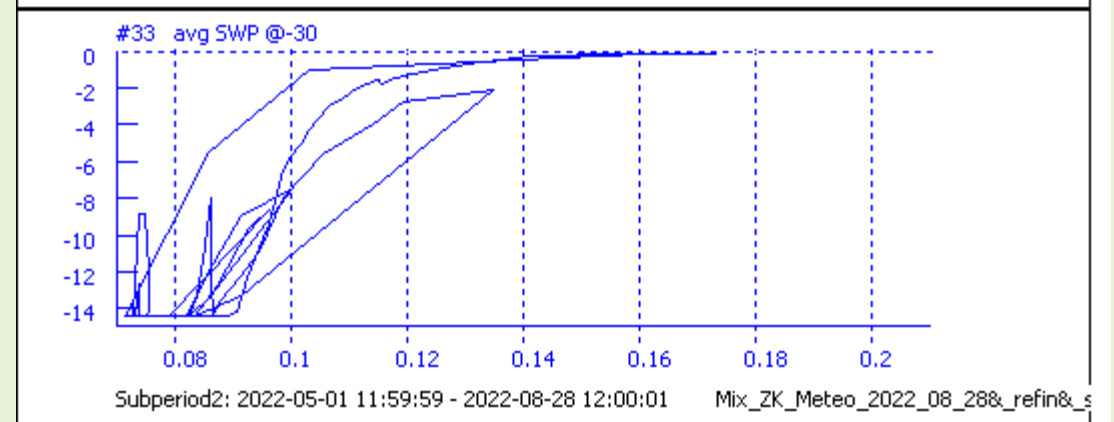
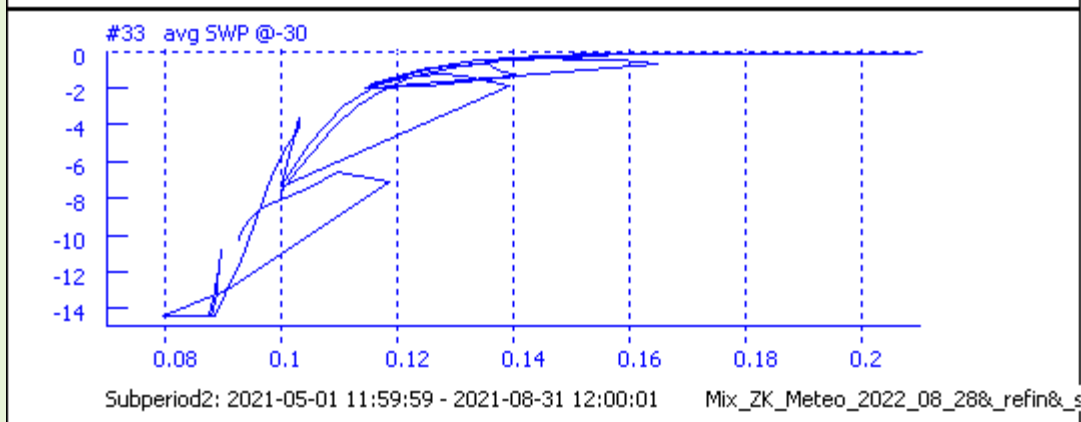
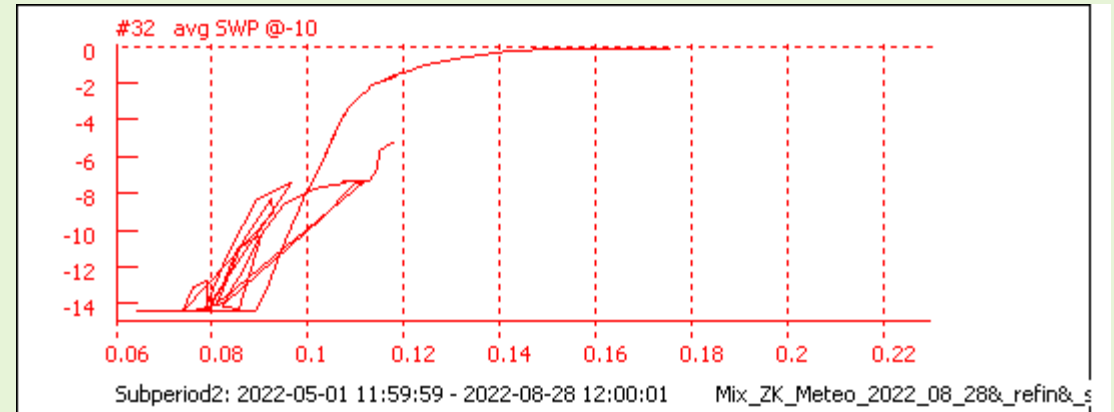
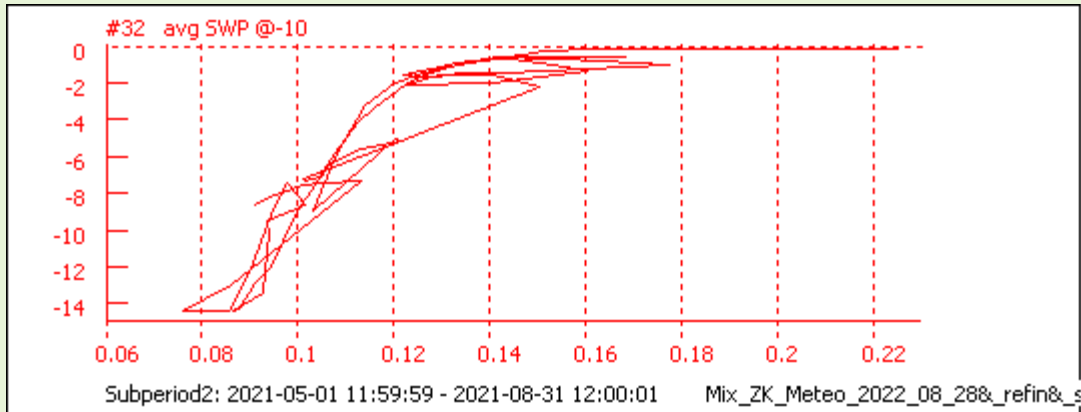
2021

2022

Bučina – retenční křivky v sezonách 2021 a 2022 v hloubkách -10 a -30 cm

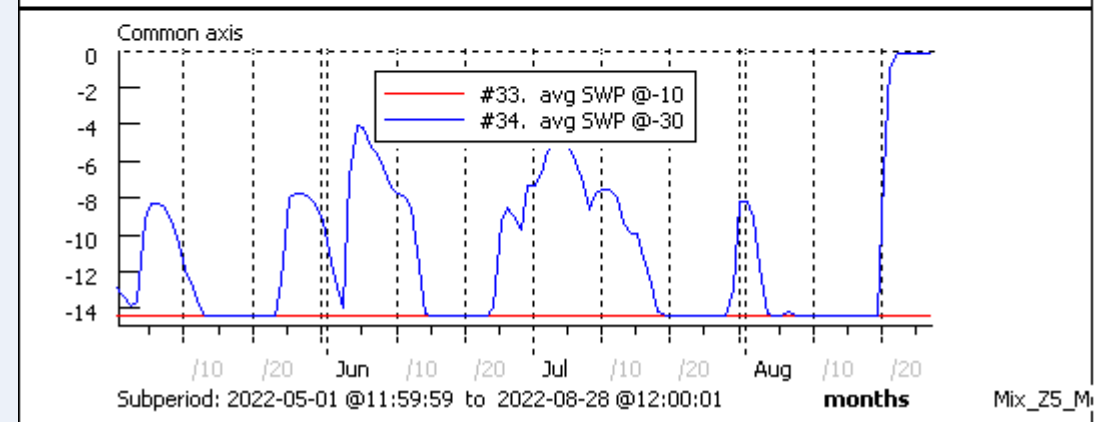
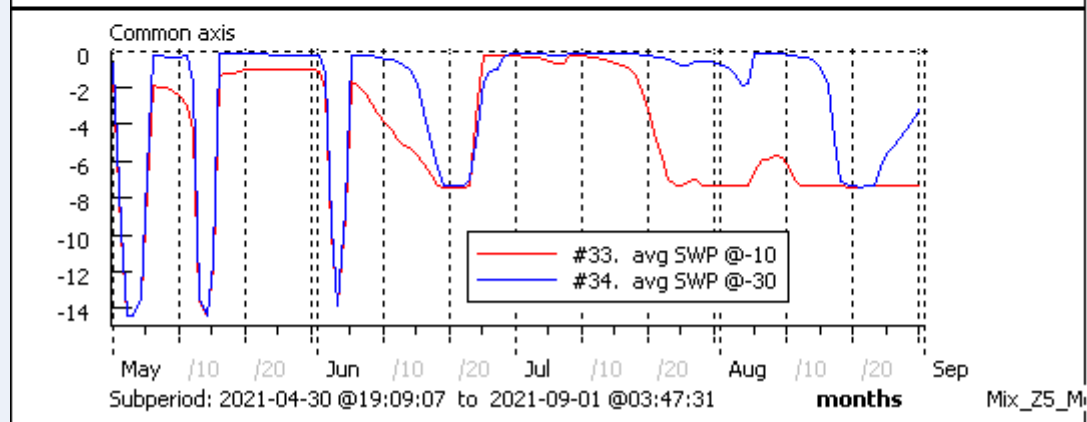
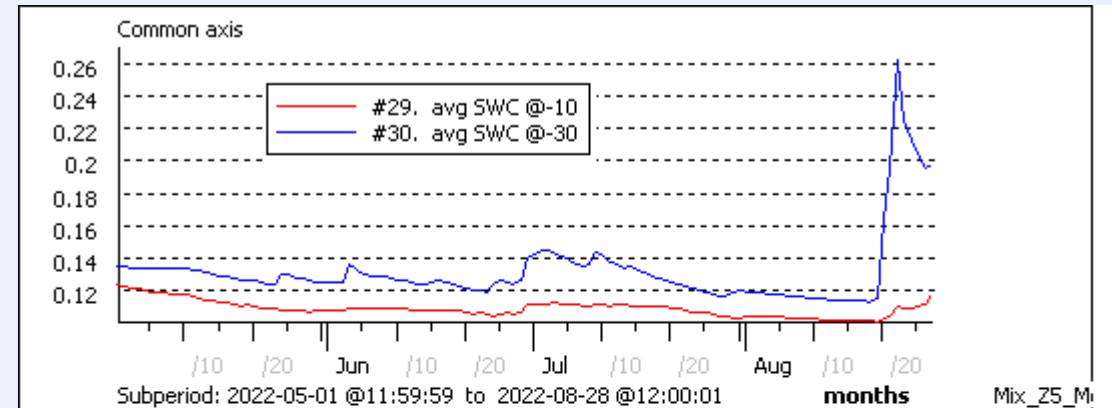
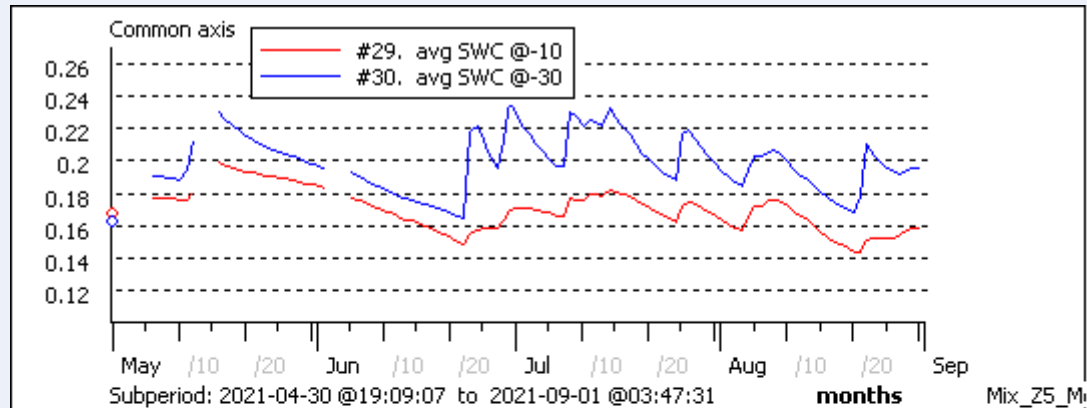

Stejně v obou sezónách – 6% rozsah vlhkosti rozhoduje o vodním stresu.

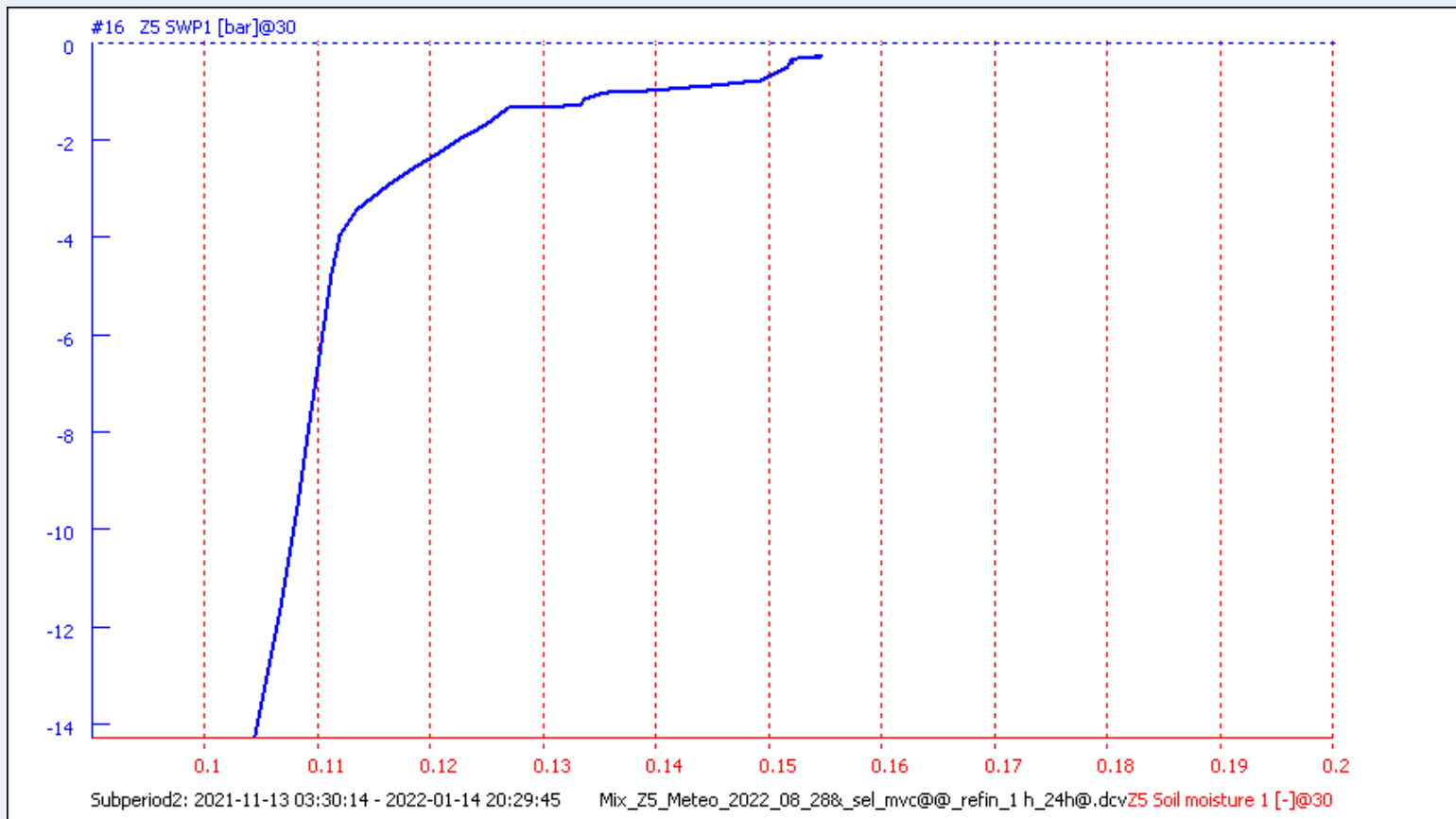
Smrčina - půdně vlhkostní poměry v letech

2021

2022

Smrčina – retenční křivka v sezoně 2021 v hloubce -30 cm

Cca 5% rozsah vlhkosti rozhoduje o vodním stresu.

Shrnutí:

Maximální hodnoty půdní objemové vlhkosti ve všech měřených hloubkách nepřesáhly 30 %.

V obou porostech začaly klesat hodnoty půdního potenciálu přibližně při hodnotě 16 % objemové vlhkosti, hodnoty kolem -1,5 MPa se ukázaly při vlhkostech kolem 9 %.

Srážkově deficitní rok 2022 se projevil ve smrčíně poklesem půdní objemové vlhkosti o cca 10 % prakticky v celé vegetační sezóně, v bučíně podobný pokles ovlivnil jen druhou polovinu sezóny.

Transpirace porostů

Kalkulovaná z měření průtoku vody (sap flow) v kmenech šesti vybraných stromových vzorníků v obou porostech.

Výběr vzorníků reflektoval jejich sociální postavení.

Použitá měřicí metoda: Tepelná bilance rostlinných pletiv (THB).

Měřené hodnoty přímo v [kg/h] na strom.

Výsledná transpirace porostů v [mm] je vypočtená ze závislosti průtoku vzorníků na výčetní základně a následnou aplikací na všechny stromy na měřené ploše. Součet takto vypočteného průtoku přepočtený na počet stromů na [ha] je roven transpiraci porostu v [kg/h,ha], potažmo v [mm].

Přístrojová technika: Sap flow systém EMS 81

Měřená hodnota průtoku je přímo úměrná výkonu potřebného k udržení konstantního oteplení vody protékající měřištěm.

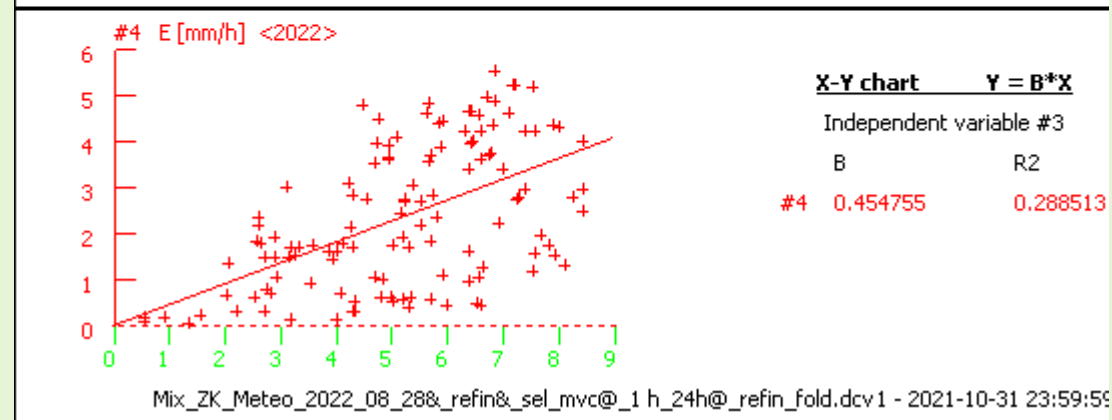
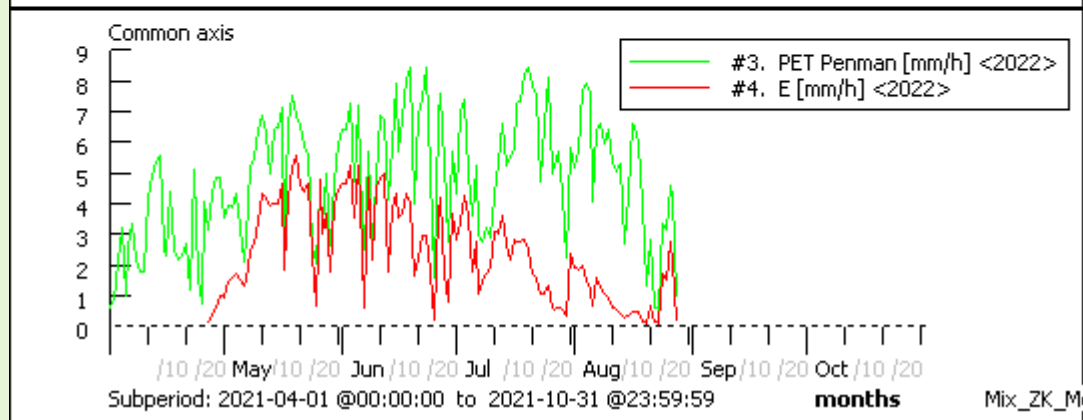
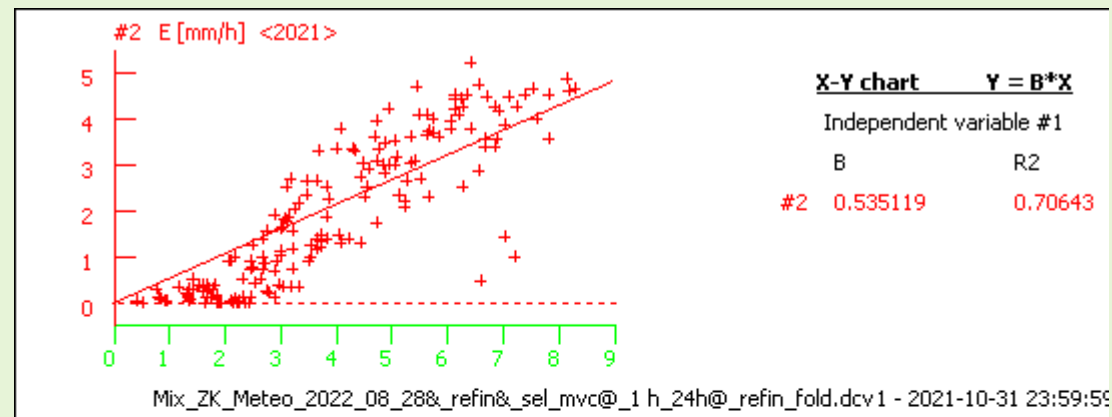
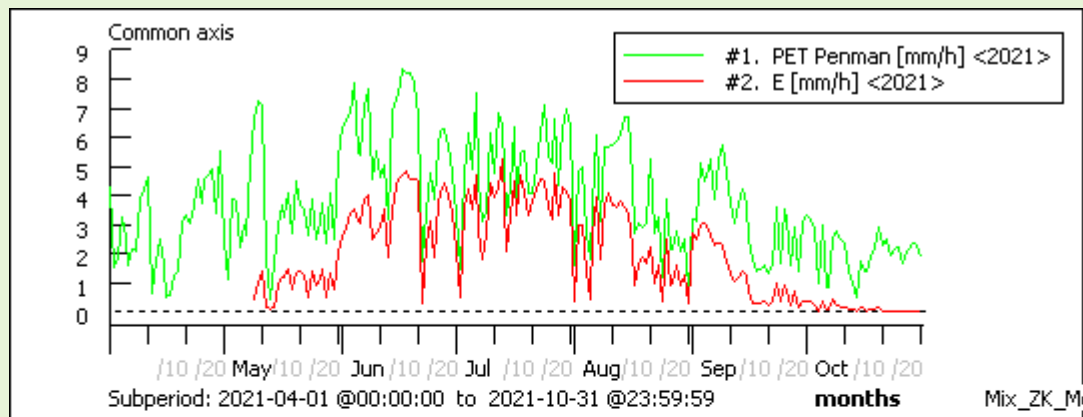

Výsledky - bučina

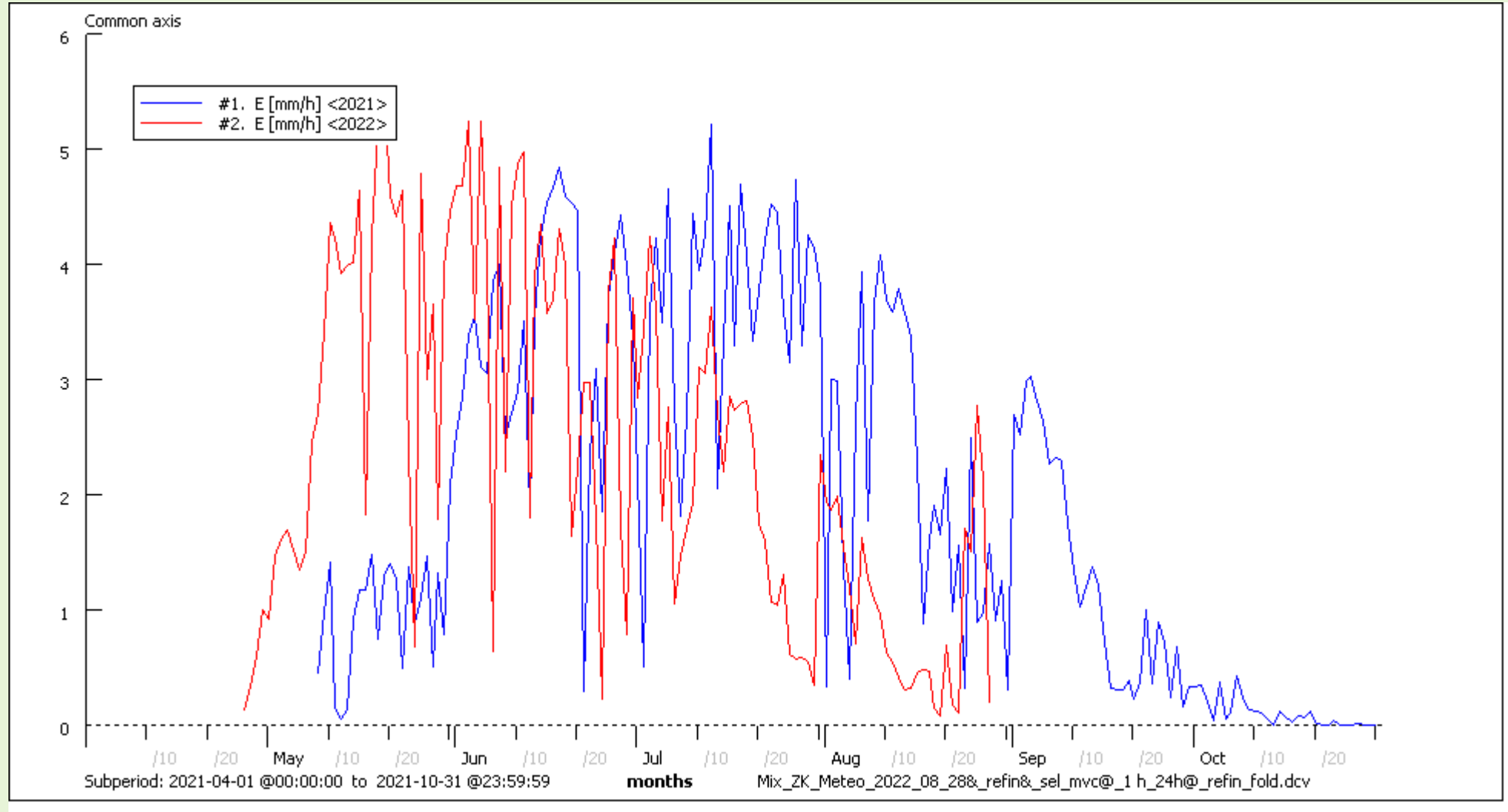

Bučina – porovnání transpirace porostu v sezónách 2021 a 2022

2021 – transpirace tvoří 53% PET, v roce 2022 vlivem sucha 45%

Bučina – porovnání transpirace porostu v sezónách 2021 a 2022

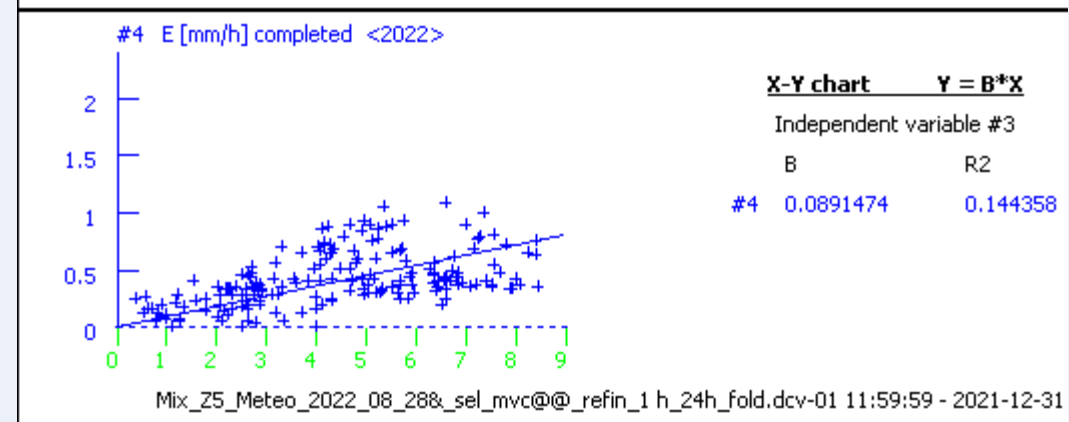
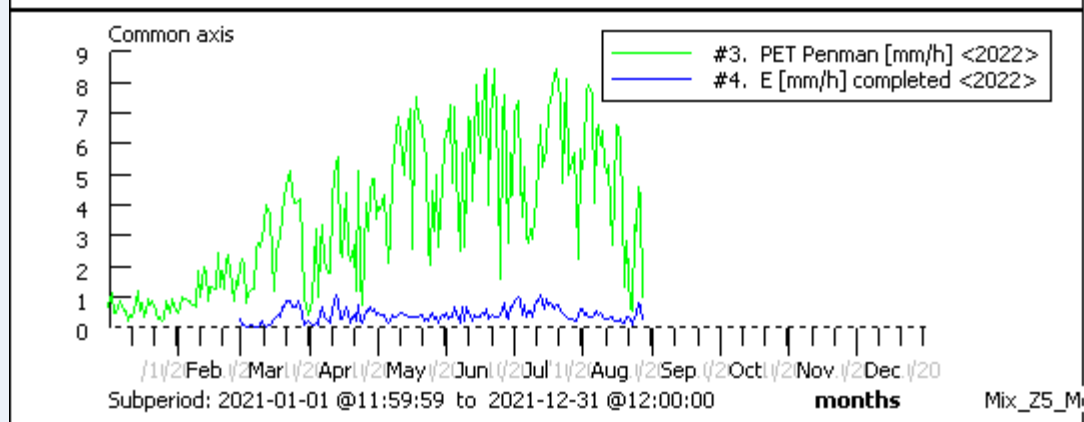
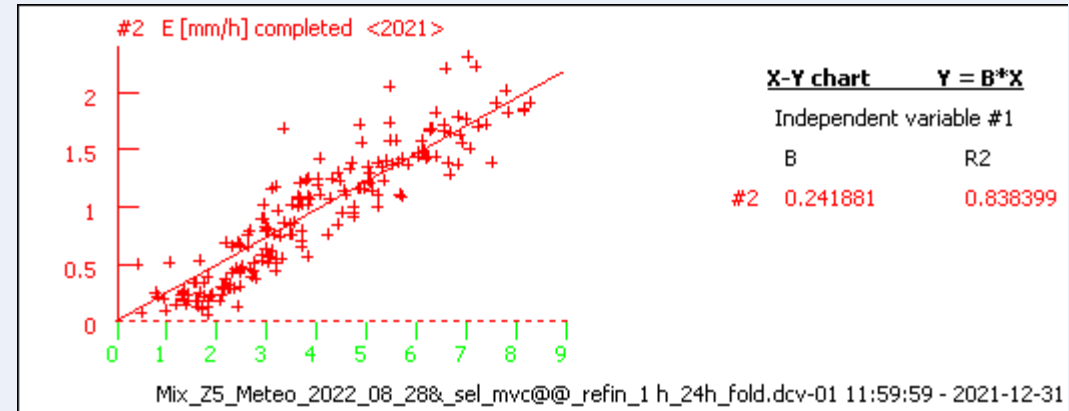
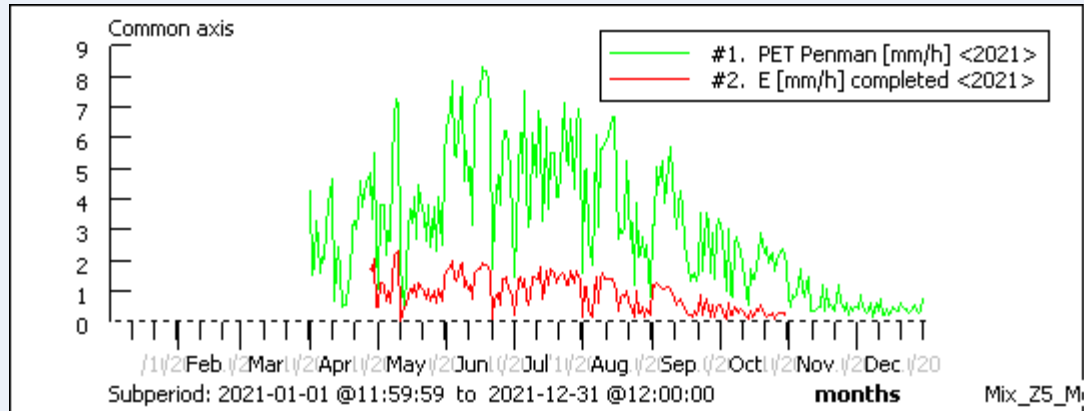
Suma transpirace v období květen až srpen: **303 mm** v roce 2021 a **293 mm** v roce 2022.
Pozdější nástup v roce 2021 je vykompenzován přisuškem v roce 2022

Výsledky - Smrčina

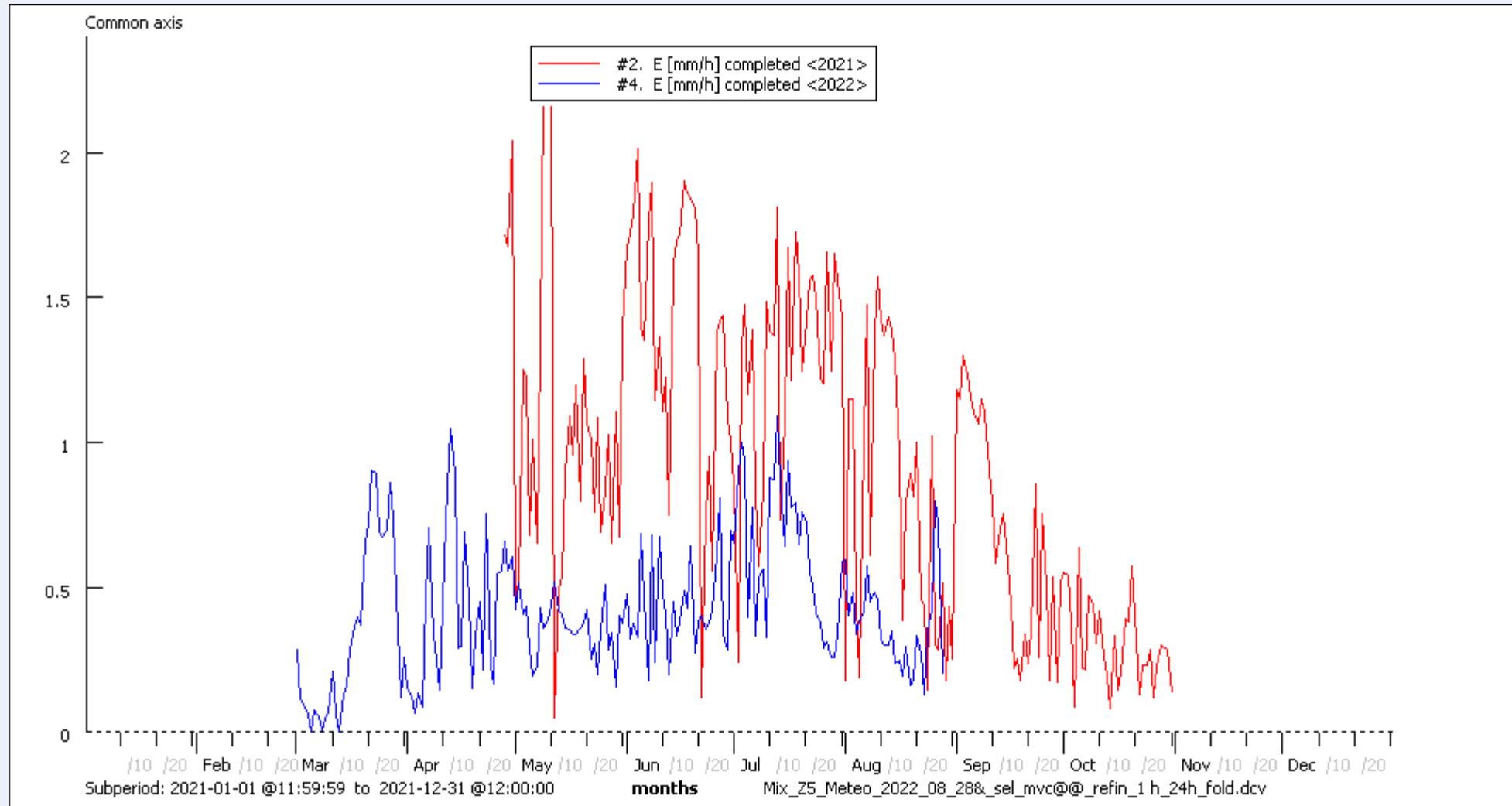

Smrčina – porovnání transpirace porostu v sezónách 2021 a 2022

2021 – transpirace tvoří 24% PET, v roce 2022 vlivem sucha pouze 9%

Smrčina – porovnání transpirace porostu v sezónách 2021 a 2022

Suma transpirace v období květen až srpen: **138 mm** v roce 2021 a **54 mm** v roce 2022.
Zřetelný je dramatický vliv snížené dostupnosti vody v růstové sezóně 2022.

Srovnání transpirace obou porostů s potenciální transpirací v obou letech.

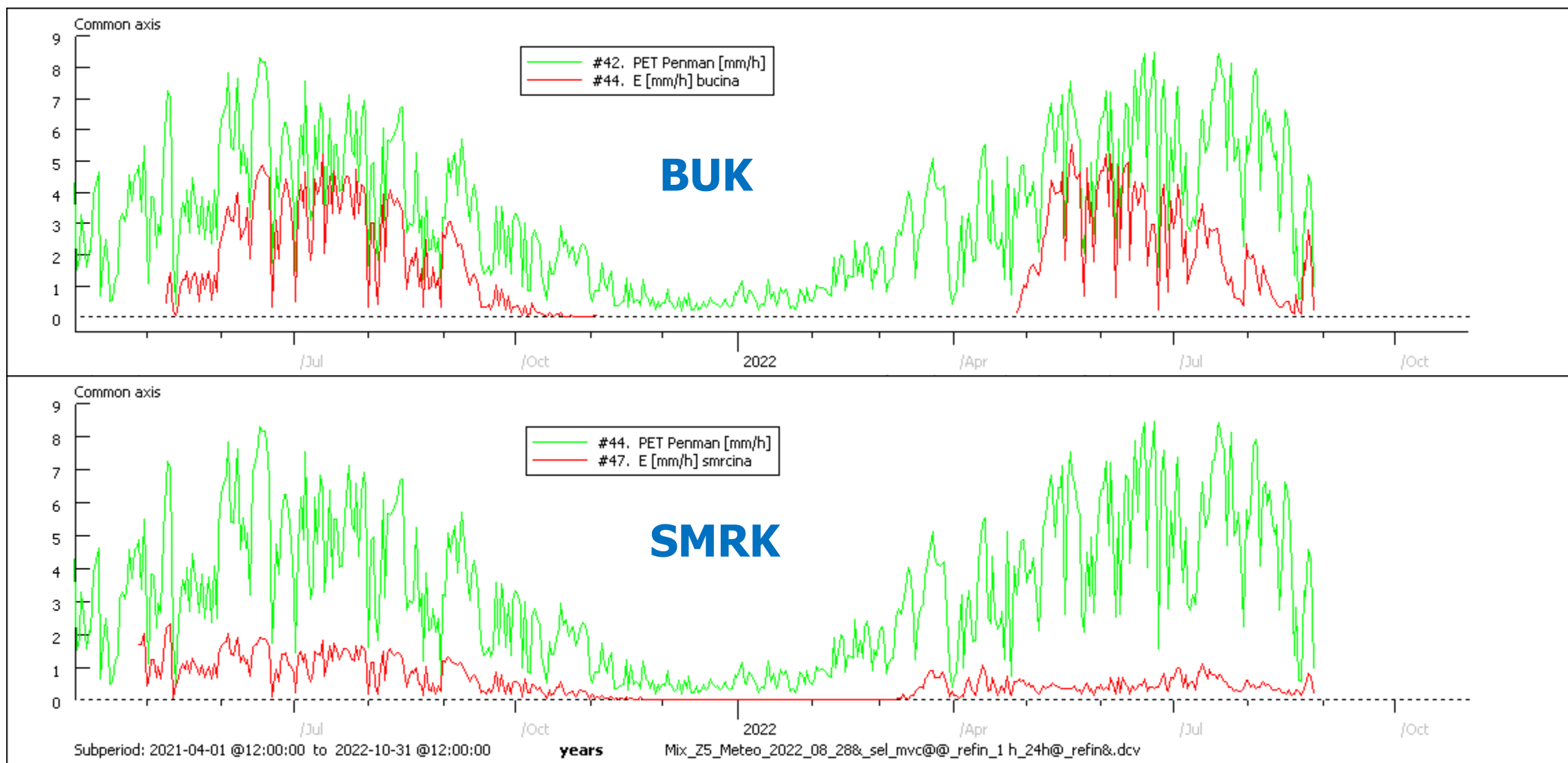

X

Srovnání transpirace obou porostů s potenciální transpirací v obou letech.

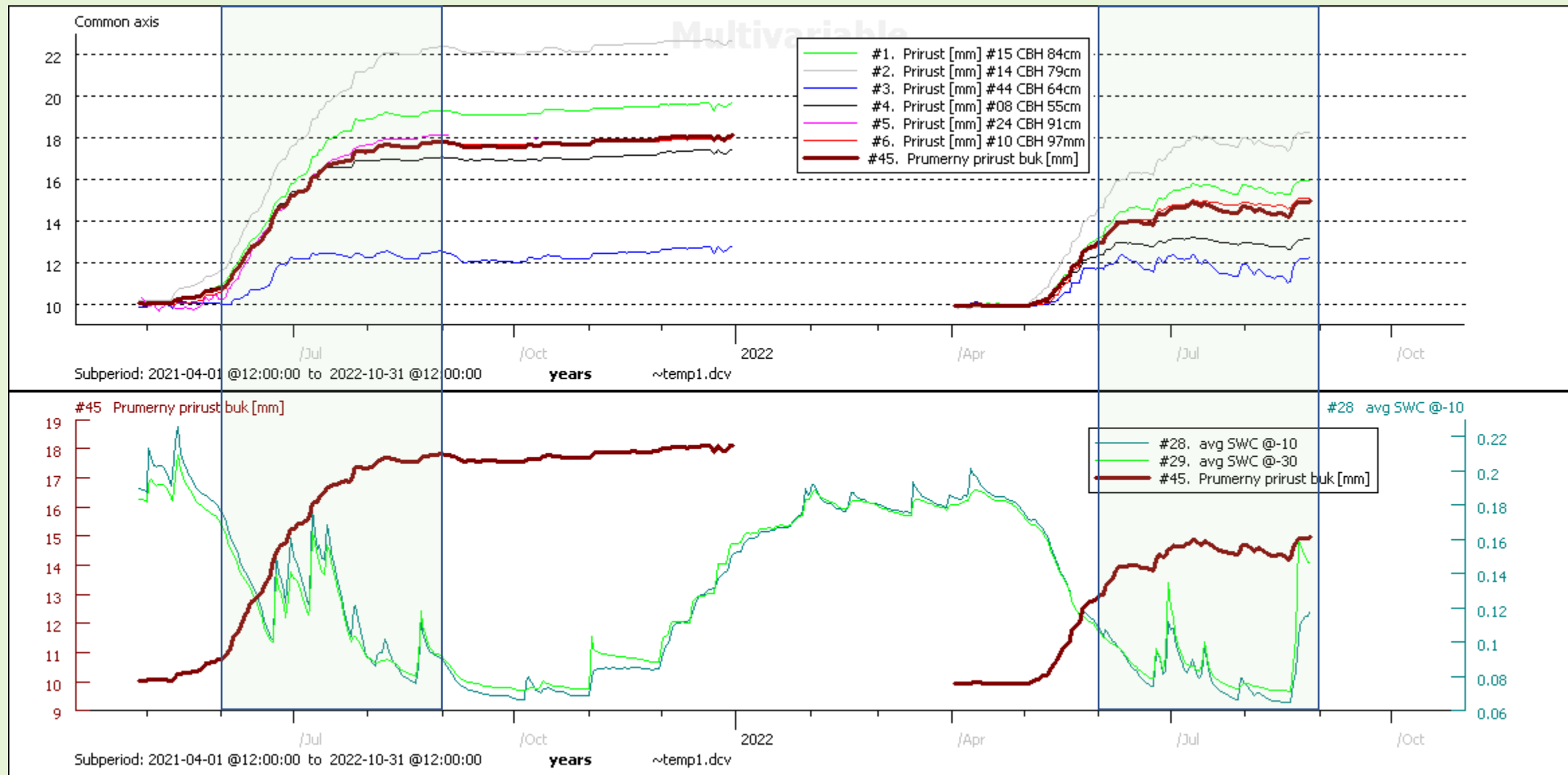
Srovnání měřené transpirace v obou porostech a poměr k potenciální transpiraci v letech 2021 a 2022:

Období květen až srpen	2021	2022	2021	2022
Suma potenciální evapotranspirace [mm]	562 mm	640 mm		
Suma transpirace buku [mm]	303 mm	293 mm	54 %	45 %
Suma transpirace smrku [mm]	138 mm	54 mm	25 %	9 %

Přírůst na kmenech vybraných vzorníků v letech 2021 a 2022 v obou porostech.

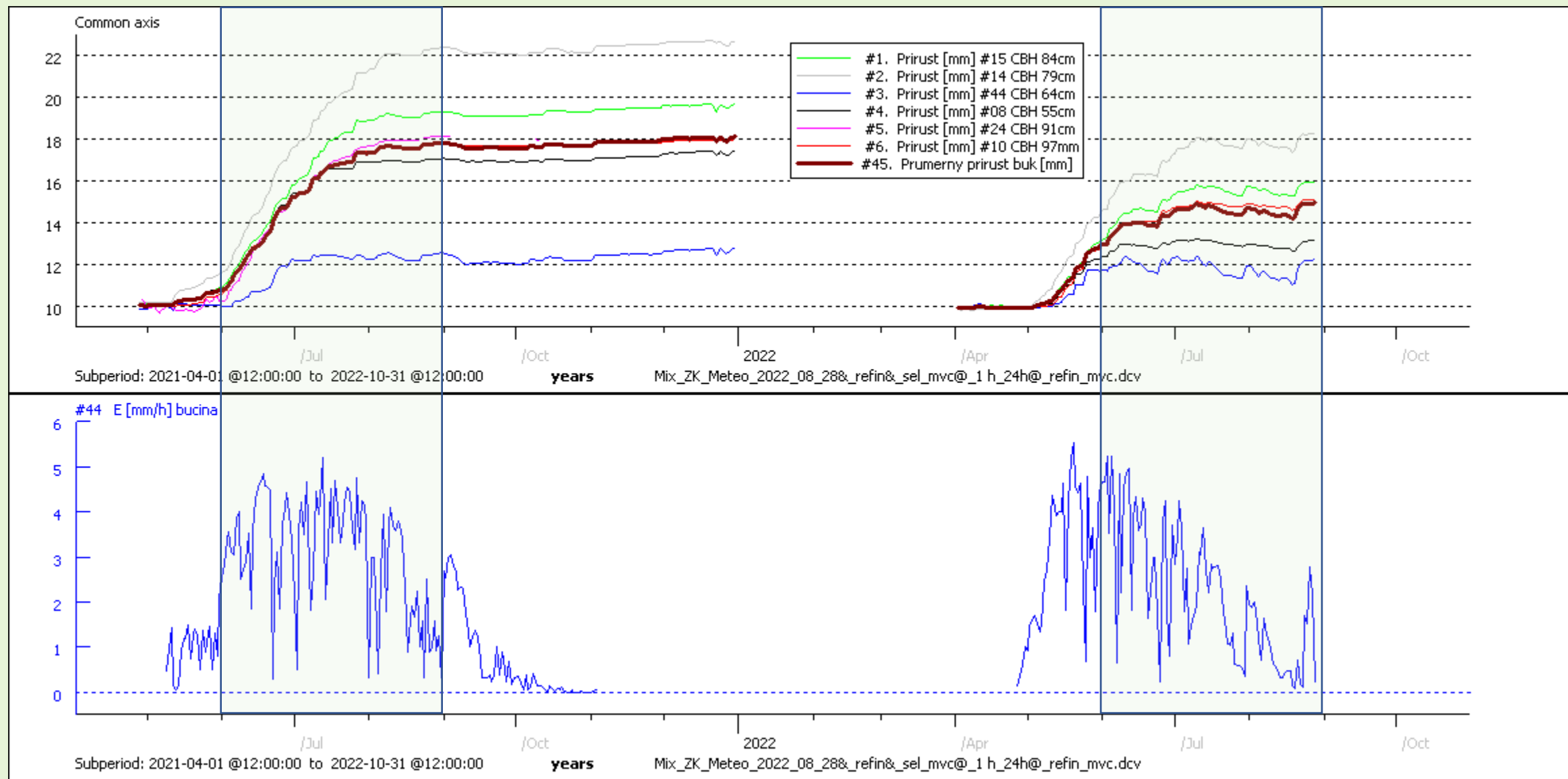

Bučina – srovnání přírůstu s půdní vlhkostí:

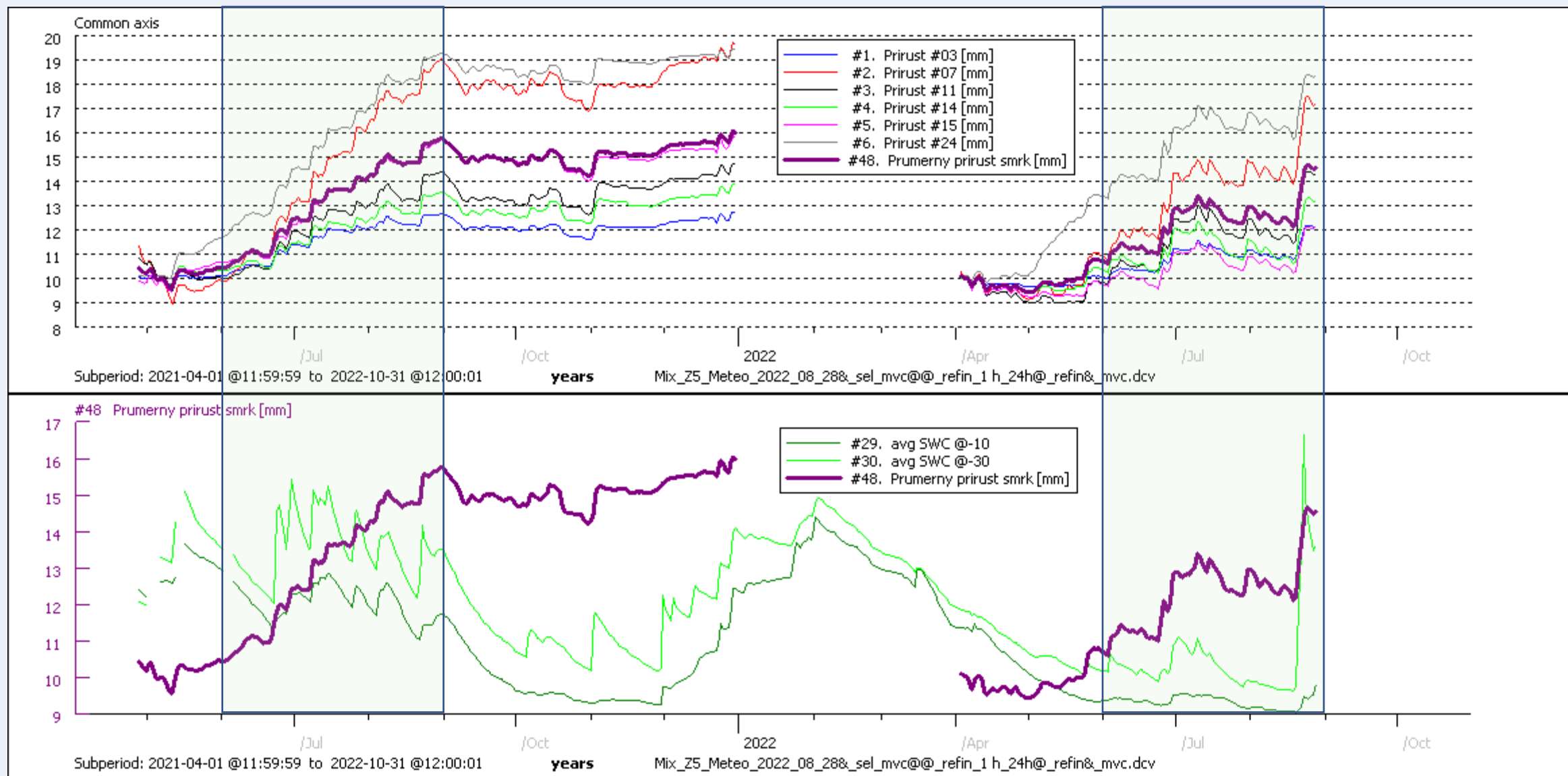

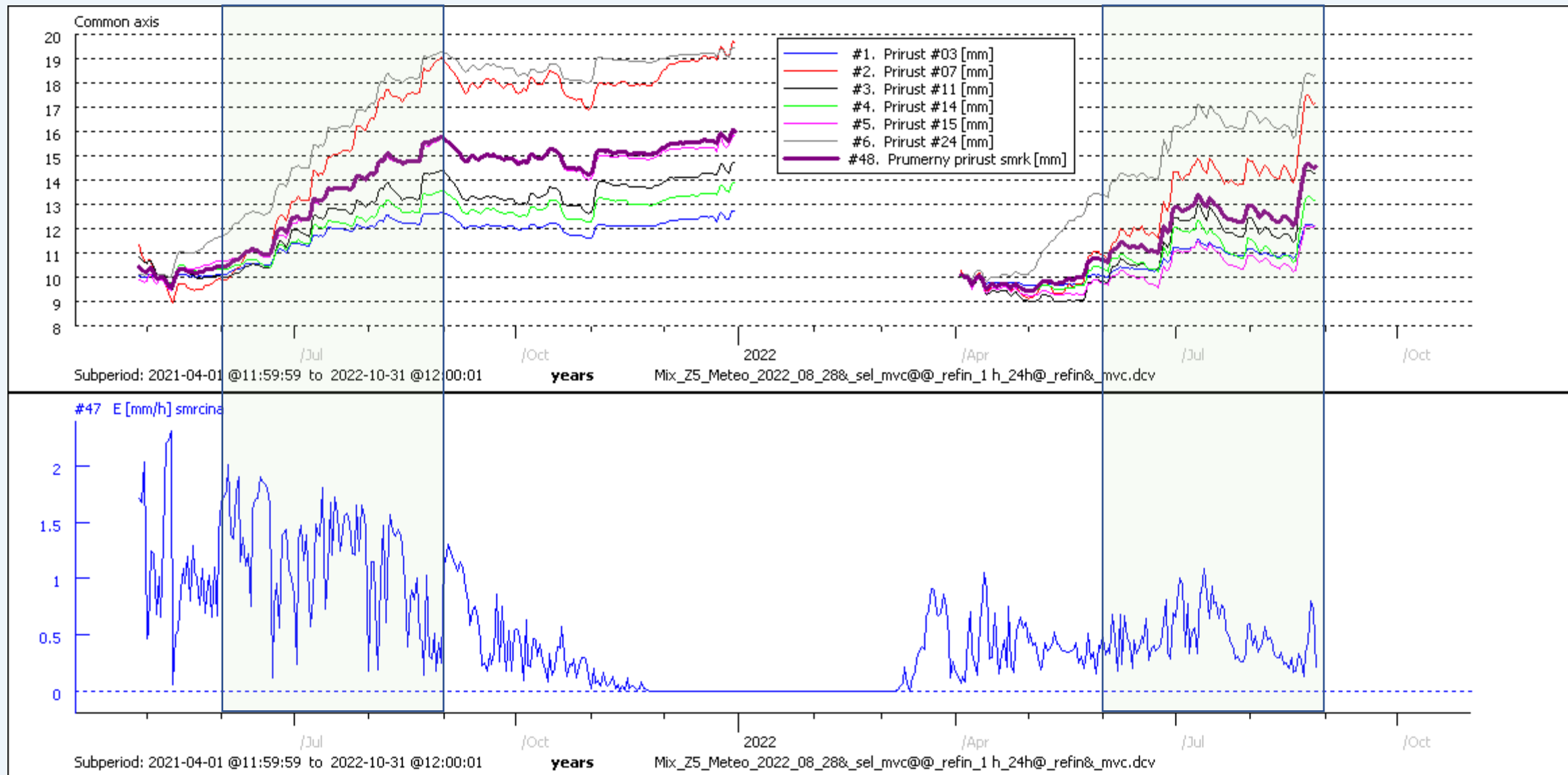
Bučina – srovnání přírůstu s porostní transpirací:

Smrčina – srovnání s půdní vlhkostí:

Smrčina – srovnání s porostní transpirací:

Meziroční srovnání přírůstu v obou porostech:

	2021	2022
Průměrný obvodový přírůst vzorníků buku [mm]	8.1 mm	5.0 mm
Průměrný obvodový přírůst vzorníků smrku [mm]	6.0 mm	4.6 mm
Meziroční pokles buk [%]	38.3%	
Meziroční pokles smrk [%]	23.3%	

Průměrný přírůst versus transpirace, hrubý odhad:

	BUK		SMRK	
	2021	2022	2021	2022
Průměrný obvodový přírůst vzorníků [mm]	8.1	5	6	4.6
Průměrný radiální přírůst vzorníků [mm]	1.29	0.80	0.95	0.73
Průměrný obvod vzorníků [cm]	75.8	75.8	682	682
Celkový přírůst sušiny nadzemní biomasy průměrného vzorníku [kg] <i>podle Wirth (2004)</i>	69.4	47.3	27.2	23.6
Počet vzorníků	6	6	6	6
Roční celková spotřeba vody všech vzorníků [kg]	38361	32919	8368	2847
Roční celková spotřeba vody průměrného vzorníku [kg]	6394	5487	1395	475
Spotřeba vody na kg sušiny [kg]	92.1	116.0	51	20
Efektivita využití vody [%] - vzorníky	1.09	0.86	1.95	4.97
Počet stromů na [ha]	414	414	1050	1050
Průměrný celkový přírůst [kg]	28732	19582	28560	24780
Roční suma transpirace [mm]	303	293	138	54
Roční suma transpirace [kg/ha]	3030000	2930000	1380000	540000
Spotřeba vody na kg sušiny [kg/ha]	105	150	48	22
Efektivita využití vody [%] - porosty	0.95	0.67	2.07	4.59

Efektivita využití vody v suchém období je násobně vyšší u smrku než u buku.

Průduchová vodivost
jako funkce sluneční radiace a
sytostního doplňku.

Metodický přístup

Penman-Monteith rovnice transpirace

$$\lambda E_p = \frac{\Delta(R_n - G) + \rho c_p D g_a}{\Delta + \gamma \left(1 + \frac{g_a}{g_{canopy}}\right)}$$

Na rychlosti větru závislá aerodynamická vodivost se počítá s pomocí aerodynamických charakteristik porostu

$$g_a = \frac{k^2 u}{\ln\left[\frac{z-d}{z_{oh}}\right] * \ln\left[\frac{(z-d)}{z_{om}}\right]}$$

kde:

R_n – čistá radiace

G – tok tepla do půdy

D – sytostní doplněk

u – rychlost větru

c_p – měrné teplo suchého vzduchu [J/m³]

ρ – hustota suchého vzduchu [kg/m³]

g_a – aerodynamická vodivost porostu [s/m]

g_s – porostní průduchová vodivost [s/m]

γ – psychrometrická konstanta [Pa/K]

Δ – derivace křivky nasyceného tlaku par [Pa/K]

λ – výparné teplo vody [J/kg]

k – von Karmánova konstanta [-]

d – nulová hladina rychlosti větru [m]

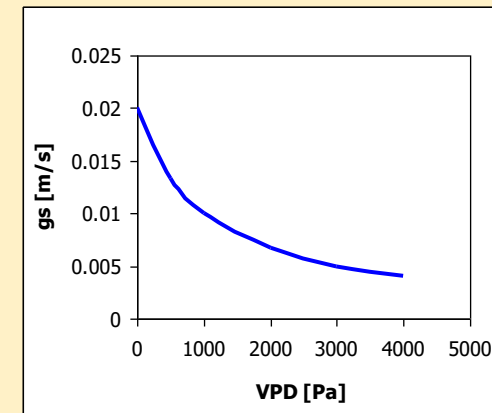
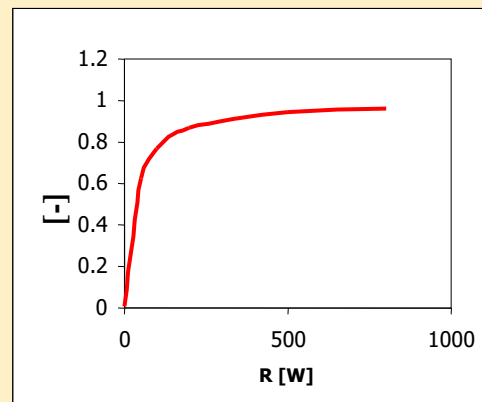
z_{om} – porostní drsnost (pro hybnost) [m]

z_{oh} – porostní drsnost (pro tok tepla a vodní páry) [m]

z – výška měření rychlosti větru [m]

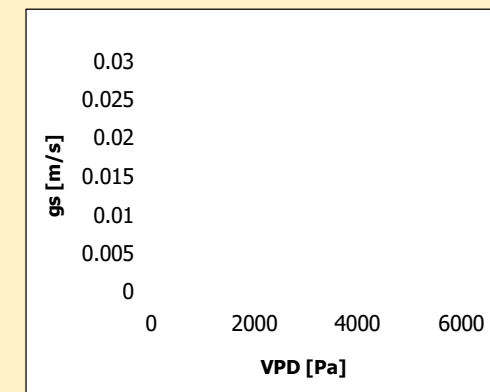
Lohmarova rovnice popisující závislost průduchové vodivosti na sluneční radiaci a sytostním doplňku.

$$g_c = \frac{R_g}{R_g + R_0} \cdot \frac{g_{\max}}{1 + aD}$$

Přidání třetího stupně volnosti a kutikulární vodivosti umožňuje méně strmou reakci na sytostní doplněk:

$$g_c = \frac{R_g}{R_g + R_0} \cdot g_{\lim} \left(0.5 - \frac{1}{\pi} \arctan\left(\frac{D}{a} - b\right) \right) + g_{\min}$$

Dosazením modifikované Lohamarovy rovnice do rovnice Penman-Monteithovy vznikne na pohled složitá rovnice s pěti neznámými parametry:

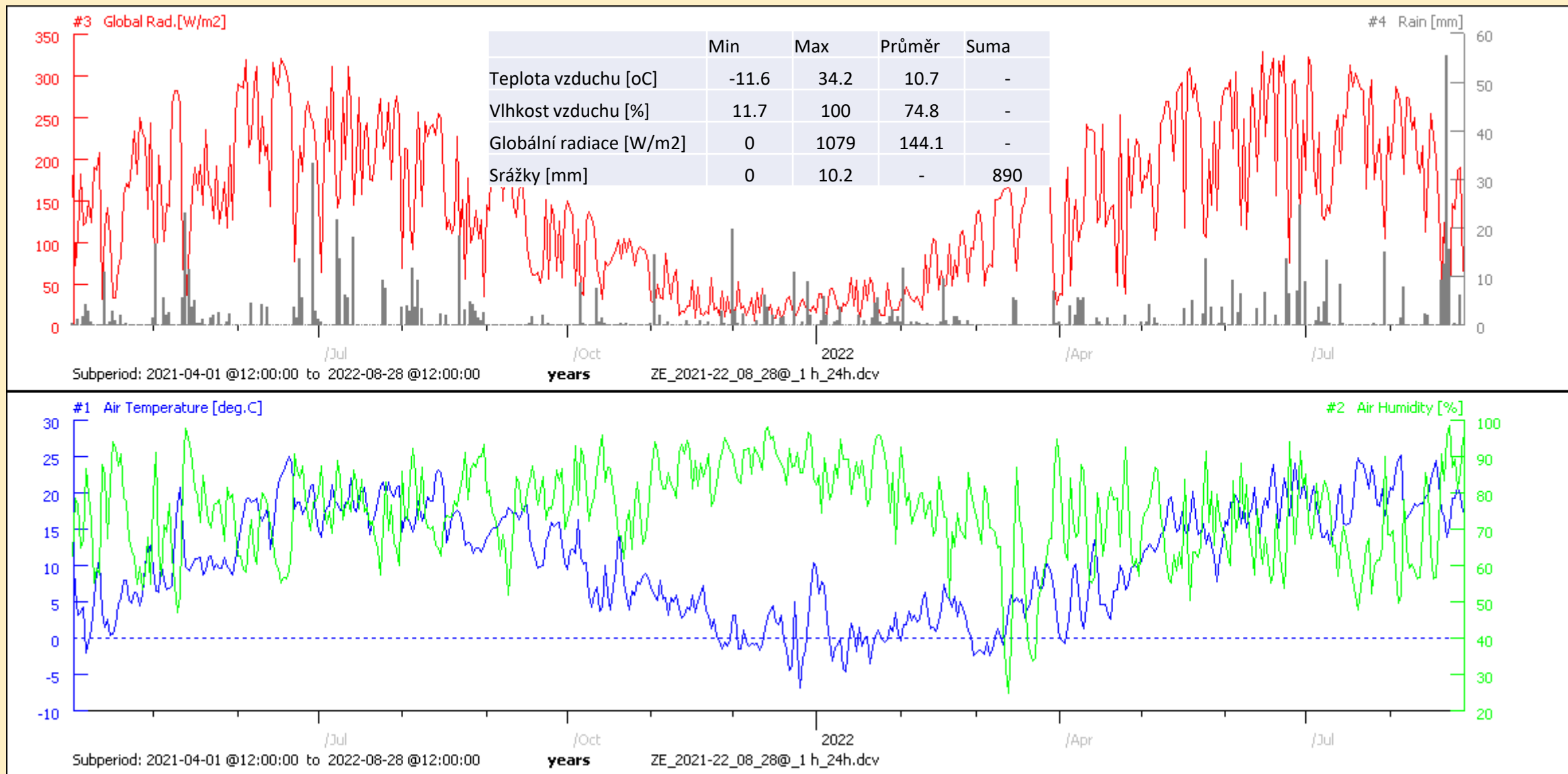
$R_o, g_{lim}, a, b, g_{min}$ (g_{lim} v rovnici není totožná s maximální průduchovou vodivostí)

$$E = \frac{(\Delta \cdot (R_n - G) + \rho c_p D g_a) / \lambda}{\Delta + \gamma \cdot \left(1 + \frac{g_a}{\frac{R_g}{R_g + R_o} \cdot g_{lim} \left(0.5 - \frac{1}{\pi} \arctg \left(\frac{D}{a} - b \right) \right) + g_{min}} \right)}$$

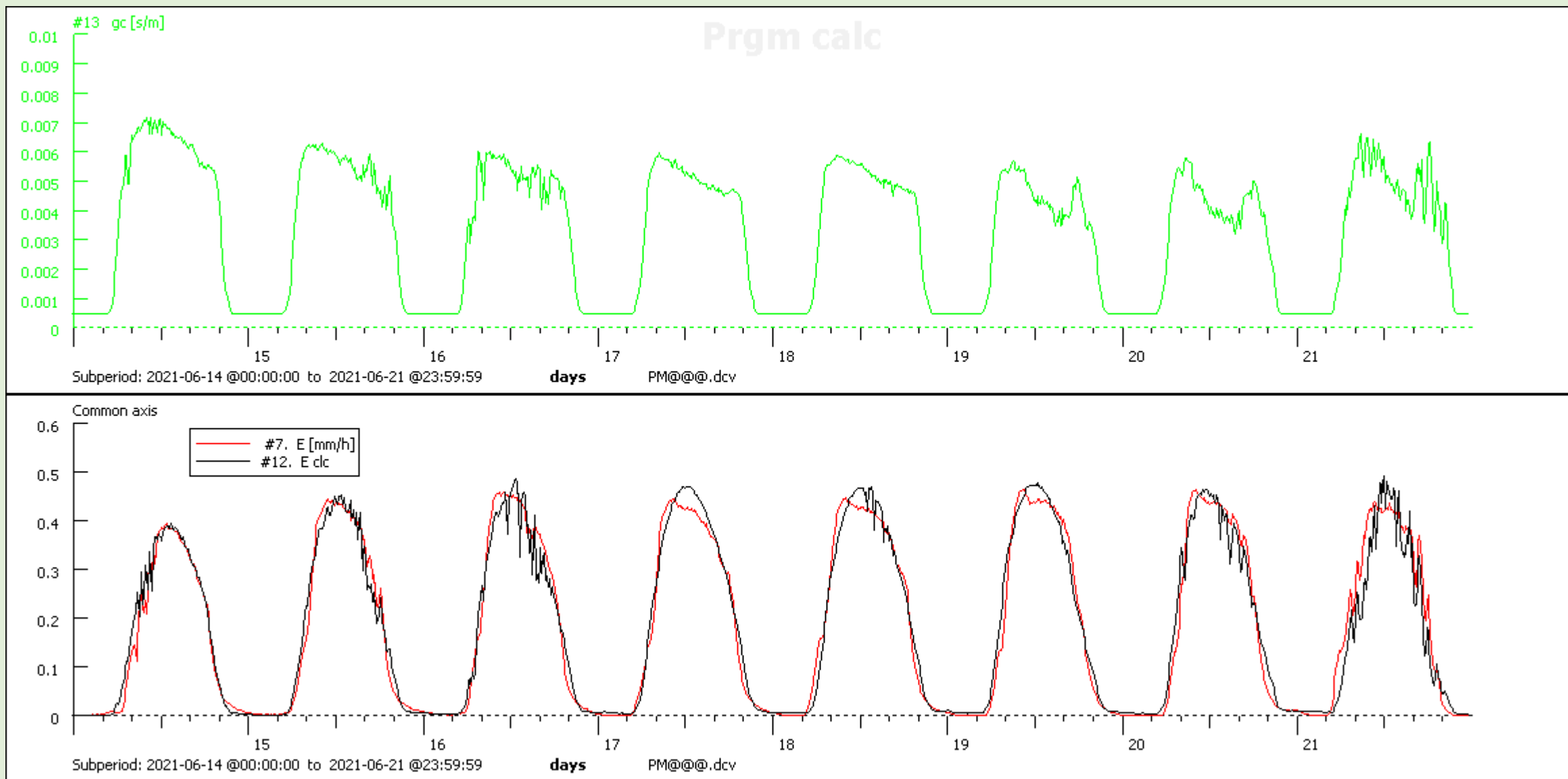
Hledání parametrů se provádí různými technikami, v tomto případě je použita metoda nelineární multiregrese, která umožňuje rychlé nalezení v jednom kroku.

Nalezené parametry definují závislosti průduchové vodivosti na R_g a D . Tyto závislosti definují základní chování rostlin, mimo jiné jejich rozdělení na anizohydrické, které manipulují s průduchy ve více či méně omezené míře, a izohydrické, které se naopak snaží udržet konstantní listový potenciál.

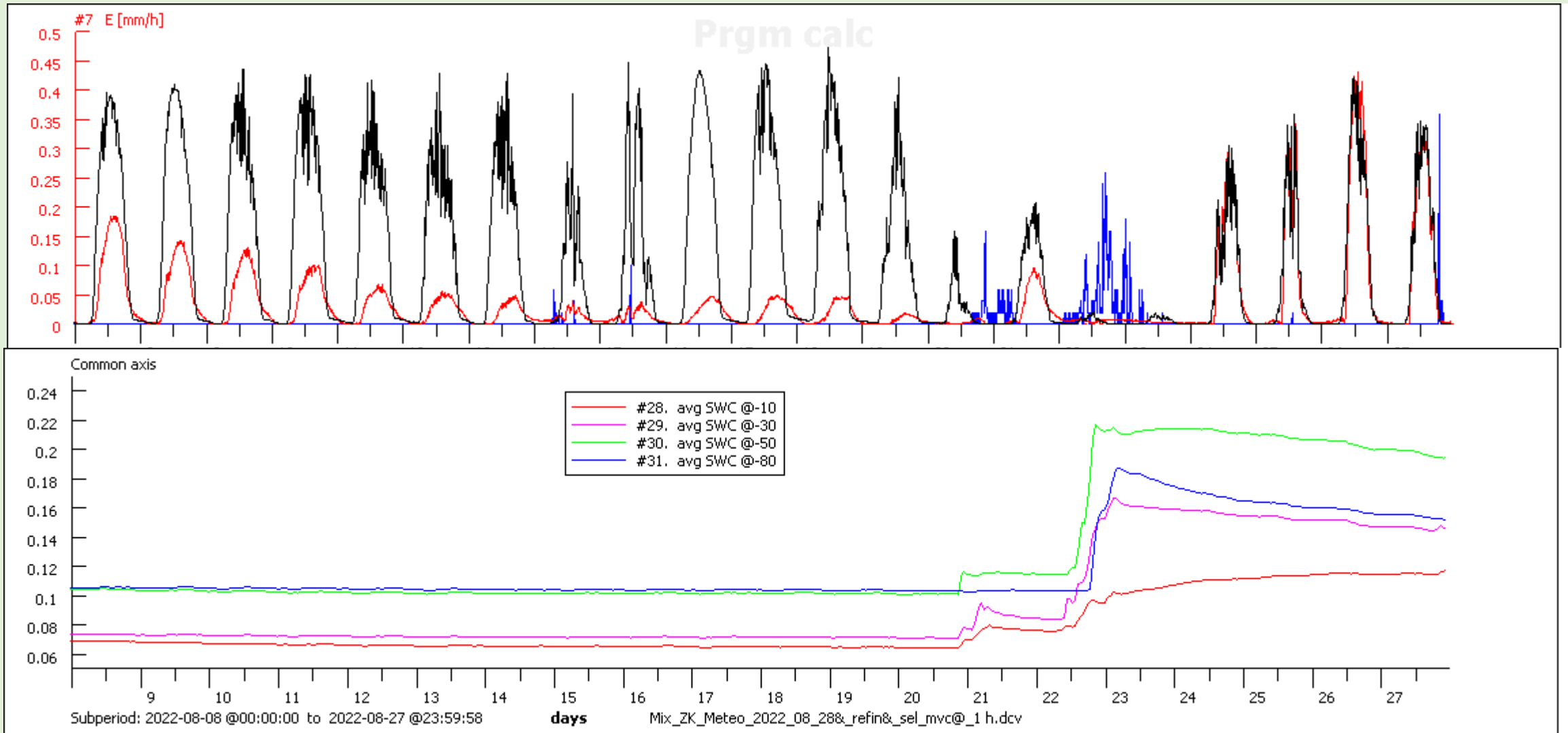
Meteorologické veličiny potřebné pro parametrizaci v období 1.4.2021 až 28.8.2022

Bučina - výsledky parametrizace v období dostatečné dostupnosti půdní vody - 14.6. až 21.6.2021

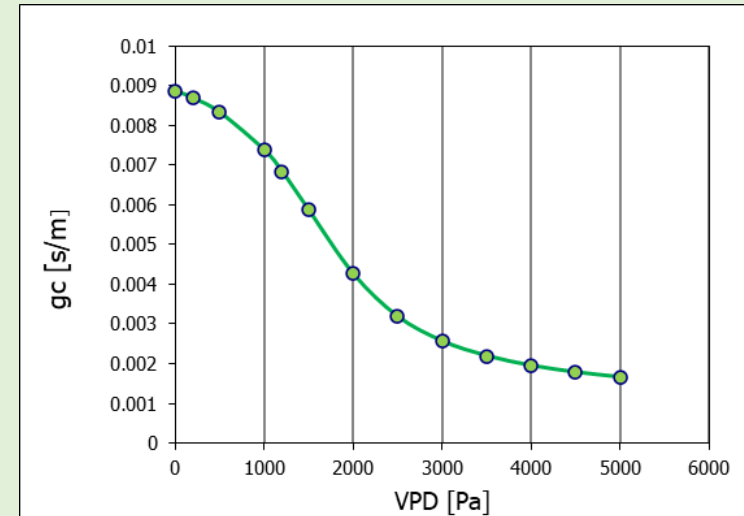
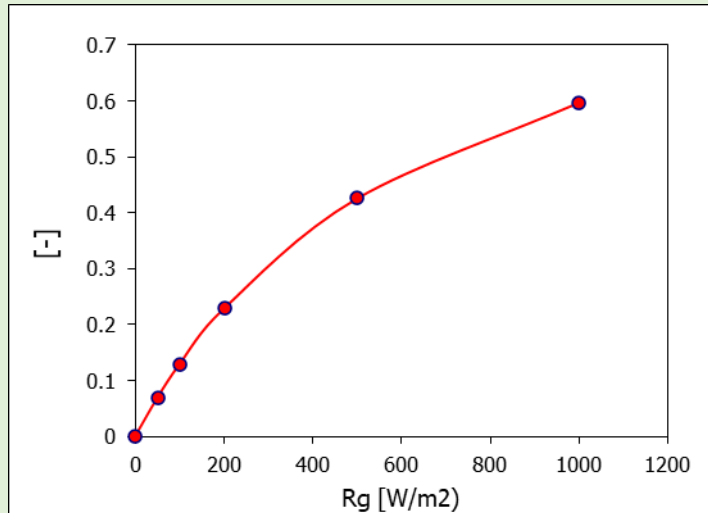
Bučina – parametrizovaný model aplikovaný na období prísušku v srpnu 2022

Pozoruhodná je reakce na 80 mm srážku po delším suchém období.

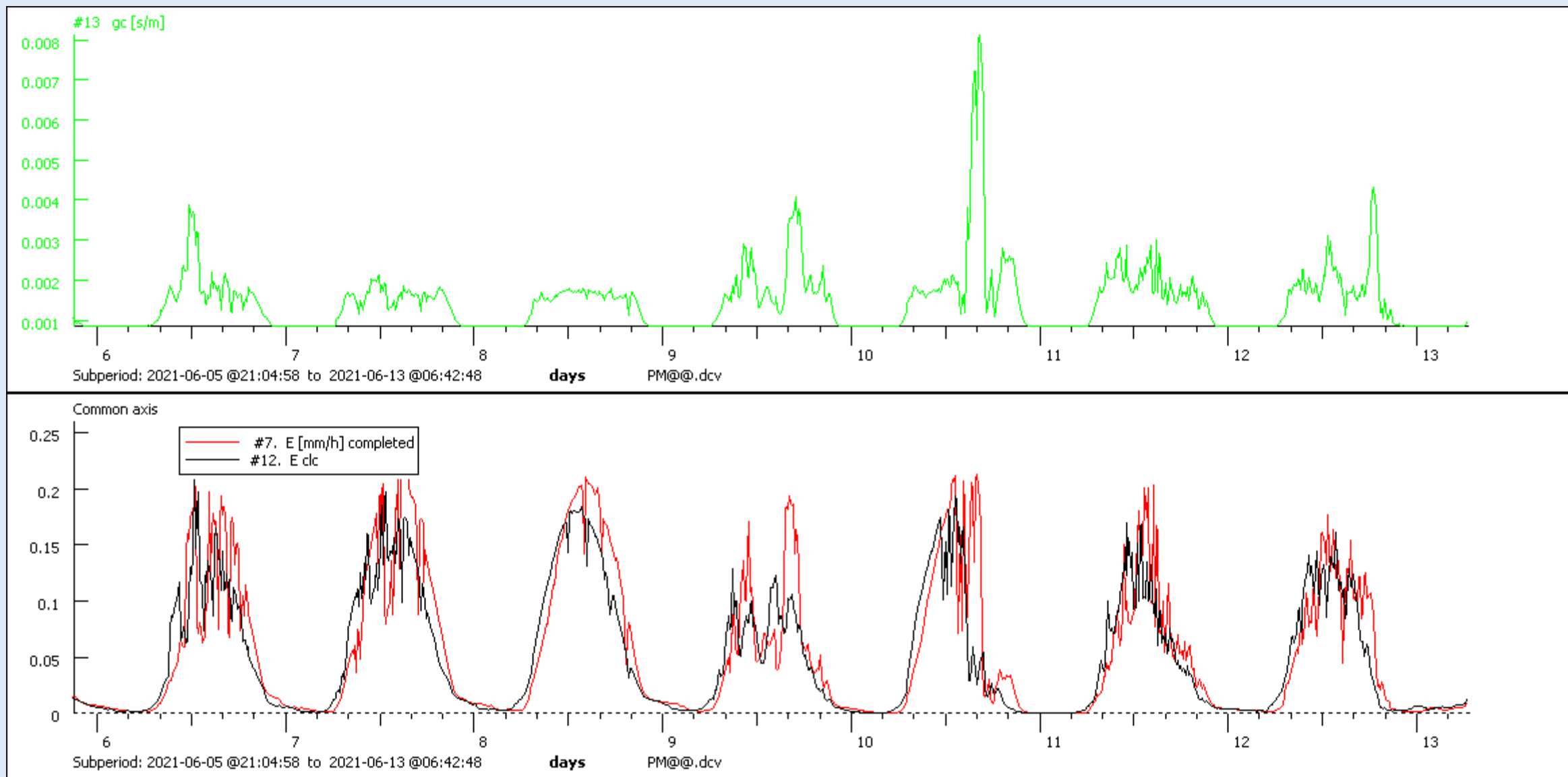

Bučina, parametrizace průduchové vodivosti dle P-M rovnice:
 Závislost g_c na R a VPD je počítána z dat v období dostatečné dostupnosti půdni
 vody od 14.6. do 21.6. **2021**

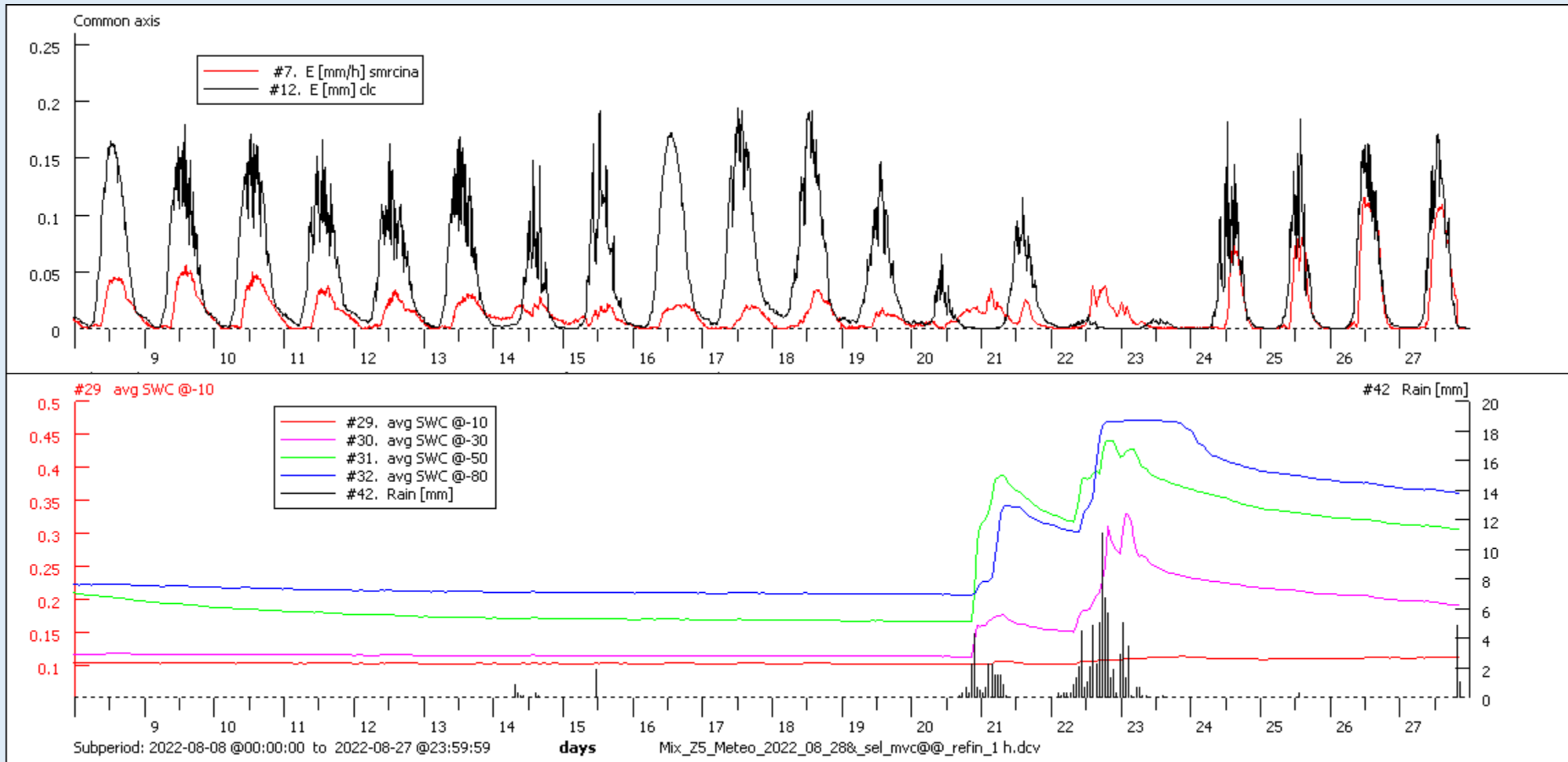

$$g_s = \frac{R_g}{R_g + R_0} \left(g_{\lim} \left(0.5 - \frac{1}{\pi} \arctg \left(\frac{D}{a} - b \right) \right) + g_{\min} \right)$$

Smrčina - výsledky parametrizace v období dostatečné dostupnosti půdní vody - 6.6. až 13.6.2021

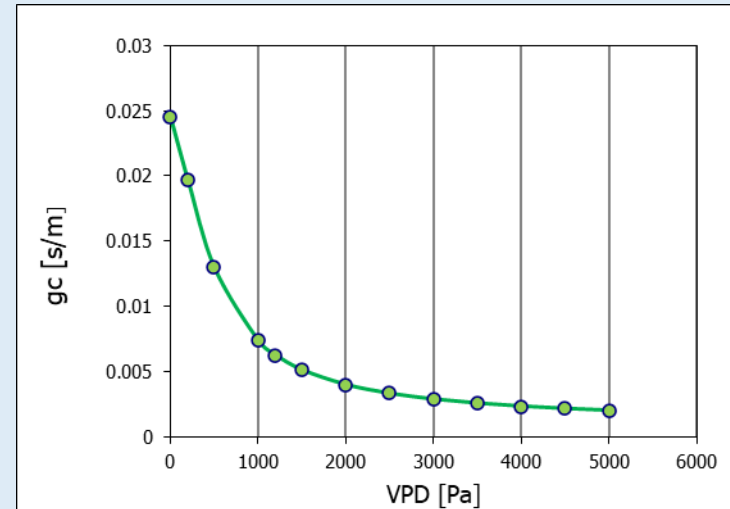
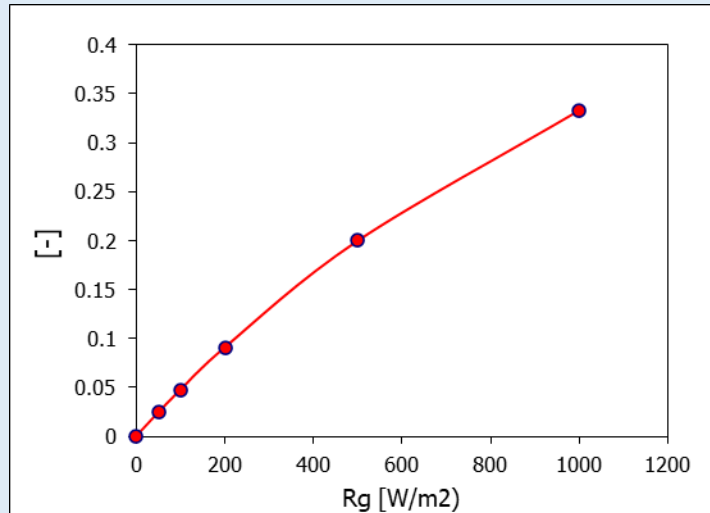

Smrčina - výsledky parametrizace v období dostatečné dostupnosti půdní vody - 14.6. až 21.6.2021

Opět významná reakce na 80 mm srážku po delším suchém období.

Smrčina, parametrizace průduchové vodivosti dle P-M rovnice:
 Závislost g_c na R a VPD je počítána z dat v období dostatečné dostupnosti půdni
 vody od 14.6. do 21.6. **2021**

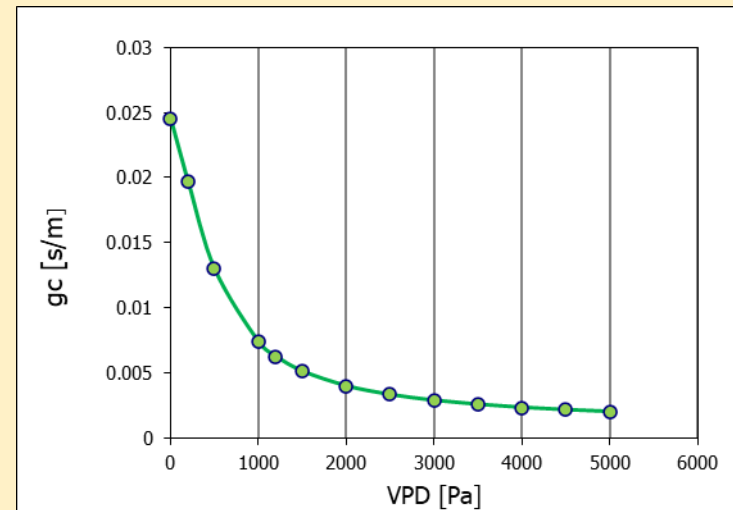
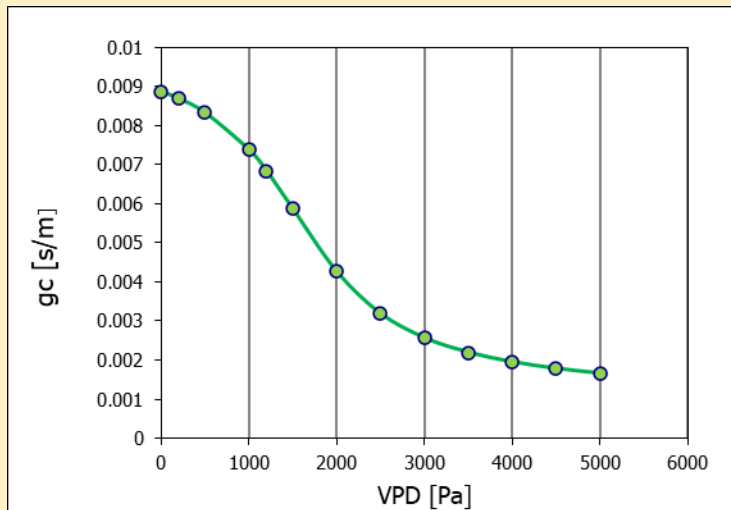
$$g_s = \frac{R_g}{R_g + R_0} \left(g_{\text{lim}} \left(0.5 - \frac{1}{\pi} \arctg \left(\frac{D}{a} - b \right) \right) + g_{\text{min}} \right)$$

Závěr:

Popsaný postup parametrizace Penman - Monteithovy rovnice ukazuje zásadní rozdíl v reakci průduchové vodivosti na sytostní doplněk, ne nadarmo ve starší literatuře nazývaný „výsušná schopnost atmosféry“.

Razantní reakce průduchů na evaporační požadavky může být jedním z vysvětlení nižší spotřeby vody na jednotku přírůstu.

Děkuji za pozornost

